

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

PETRA VOLKOVÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra veřejného práva

Volební právo v České republice

Diplomová práce

Electoral law in the Czech Republic

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Jan KUDRNA, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Petra VOLKOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 1. 3. 2024

Bc. Petra VOLKOVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu doc. JUDr. Janu Kudrnovi, Ph.D., za vedení mé diplomové práce, trpělivost, ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Tato diplomová práce pojednává o volebním právu v České republice se zaměřením na jednotlivé formy voleb. Krátce představuje význam voleb, principy volebního práva a volební systémy. Samostatná a rozsáhlá kapitola je věnována historickému vývoji volebního práva v České republice. V dalších kapitolách jsou uvedeny jednotlivé volební zákony, je popsáno aktivní a pasivní volební právo, jednotlivé podmínky volebního práva, způsob vyhlášení a průběh voleb. Následují kapitoly zaměřené na proces organizace voleb, soudní přezkoumávání výsledků voleb a významné nálezy Ústavního soudu spojené s problematikou voleb. V závěrečné kapitole jsou uvedeny problémy a překážky současného volebního práva v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Volby * volební právo * volič * aktivní volební právo * pasivní volební právo * volební systémy * Česká republika * demokracie * veřejná moc

ANNOTATION

This diploma thesis discusses electoral law in the Czech Republic with a focus on individual forms of elections. Briefly introduces the importance of elections, principles of electoral law and electoral systems. A separate and extensive chapter is dedicated to the historical development of electoral law in the Czech Republic. In other chapters, the individual electoral laws are presented, the active and passive right to vote, the individual conditions of the right to vote, the method of announcement and the course of elections are described. This is followed by chapters focused on the process of organizing elections, judicial review of election results, and important rulings of the Constitutional Court related to the issue of elections. The final chapter presents the problems and obstacles of the current electoral law in the Czech Republic.

KEYWORDS

Elections * suffrage * voter * active suffrage * passive suffrage * electoral systems * Czech Republic * democracy * public power

Obsah

Úvod	7
1 Význam voleb v České republice	10
2 Principy volebního práva v České republice	12
2.1 Všeobecnost volebního práva	13
2.2 Rovnost volebního práva	14
2.3 Přímost volebního práva	15
2.4 Tajnost hlasování	15
3 Volební systémy v České republice	17
3.1 Většinový volební systém	17
3.2 Poměrný volební systém	19
4 Historický vývoj volebního práva v České republice	23
4.1 Období první Československé republiky 1918–1938	24
4.2 Období druhé Československé republiky 1938–1948	27
4.3 Období komunistického režimu 1948–1989	29
4.4 Vývoj po listopadu 1989	31
4.5 Vznik České republiky	33
5 Mezinárodní dokumenty o ochraně lidských práv	37
5.1 Dokumenty upravující ochranu volebního práva v České republice	39
6 Aktivní a pasivní volební právo v České republice	45
6.1 Volby do Parlamentu České republiky	46
6.1.1 Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky .	47
6.1.2 Volby do Senátu Parlamentu České republiky	48
6.2 Přímá volba prezident republiky	49
6.3 Volby do zastupitelstev krajů	50
6.4 Volby do zastupitelstev obcí	51
6.5 Volby do Evropského parlamentu	53
7 Organizace voleb v České republice	55
7.1 Den voleb	58
7.2 Předčasné volby, opakované volby, doplňovací volby a další	60
7.3 Zánik mandátu	61
8 Soudní přezkoumávání výsledků voleb	63
9 Problémy a překážky současného volebního práva v České republice.	68

9.1	Překážky ve výkonu volebního práva	68
9.2	Problematika rovnosti volebního práva	69
9.3	Jak zvýšit volební účast.....	71
Závěr	74
Seznam použité literatury	77
Seznam objektů	83
Seznam tabulek		83
Seznam použitých zkratek	84

Úvod

Autorka diplomové práce se rozhodla psát o volebním právu v České republice. Jelikož je volební právo jednou ze základních složek demokratického státu, jsou volby nevyhnutelnou součástí politického života. Volby představují nástroj výběru politických představitelů, zástupců či delegátů, dávají průchod vůli jednotlivce a naplňují tak lidská práva být autonomní osobnost a podílet se na společenské samosprávě. Právní řád České republiky nemá v sobě zakotvený univerzální volební zákon. Jednotlivé volební instituty mají své vlastní volební zákony upravující podmínky výkonu volebního práva. Autorka ve své diplomové práci blíže poukáže a přiblíží jednotlivé podmínky volebního práva v jednotlivých volebních institucích.

Cílem této práce bude popsat volební právo v České republice v jednotlivých volebních institucích, upozornit na rozličnost průběhu a způsobu hlasování a na problematiku spojenou s volebním právem, a jelikož je stanovený cíl velmi obsáhlý, rozhodla se autorka ve své diplomové práci zaměřit primárně na volby do Parlamentu České republiky a pouze okrajově uvede rozdíly v ostatních volbách.

V první kapitole bude autorka objasňovat význam voleb, jak se na volby nahlíží, co samotný pojem volby značí a především úkol volebního práva.

Následující kapitola bude zaměřena na všeobecně uznávané principy volebního práva, kdy bez zajištění svobody voleb by záruka jakýchkoliv dalších principů neměla význam. Svobodné a nezávislé volby nejsou i nadále v některých částech světa samozřejmostí. Právě proto je důležité si uvědomit, jaké kvality musí volby splňovat, abychom je mohli považovat za svobodné a nezávislé. Autorka nám v následujících podkapitolách blíže přiblíží jednotlivé ústavou zaručené principy volebního práva, kterými jsou všeobecnost, rovnost, přímost a tajnost hlasování.

Volební systémy představují pravidla, která umožňují na základě dosažených počtů volebních hlasů rozdělovat mandáty mezi politické strany nebo jednotlivé kandidáty. Ve třetí kapitole nám autorka popíše rozdíl mezi většinovým volebním systémem a poměrným volebním systémem. Primárně zde uvede volební systém do Parlamentu České republiky, přiblíží, ve kterých volbách se jednotlivé volební systémy uplatňují a na základě čeho jsou následně

politickým stranám či kandidátům přerozdělovány mandáty. Pouze okrajově uvede rozdíly ve volebních systémech v ostatních volbách.

Samostatná a vcelku obsáhlá kapitola bude věnována historickému vývoji volebního práva, kde autorka popíše vývoj volebního práva v českých zemích od poloviny 19. století, kdy v roce 1848 proběhly první volby. Tato doba znamenala zrod moderní politické kultury. V následujících podkapitolách autorka uvede důležité historické mezníky ve vývoji volebního práva v období první Československé republiky. Následně se bude autorka věnovat období komunistického režimu, kdy došlo v Československé republice k převzetí moci komunistickou stranou a po zhroutilí komunistického systému, autorka popíše počátek procesu změn volebních zákonů spojený s vývojem a následným vznikem České republiky.

Mezinárodními dokumenty upravujícími ochranu lidských práv se bude autorka zabývat v následující kapitole společně s dokumenty upravujícími ochranu volebního práva v České republice.

Další samostatná a vcelku obsáhlá kapitola bude věnována aktivnímu a pasivnímu volebnímu právu v České republice, kde autorka krátce popíše dané pojmy. V následujících podkapitolách více přiblíží jednotlivé podmínky volebního práva stejně jako způsob vyhlášení a průběh voleb do jednotlivých volebních institutů. Uvede např. kdo a kdy vyhlašuje volby, možnost hlasování pouze na území či mimo území České republiky, podrobnosti navrhování kandidátů, příspěvek na volební náklady či kauce, petici, neslučitelnost funkcí atd.

Následující kapitola bude zaměřena na organizaci voleb v České republice a budou představeny důležité instrumenty s organizací související. Autorka blíže přiblíží seznamy voličů, voličský průkaz, volební kraje, obvody a okrsky, popíše volební orgány s jejich působností. Následně se zaměří na způsob hlasování ve dnech voleb, volební kampaň a činnost komise po ukončení hlasování. Krátce zmíní volby předčasné, opakované, doplňovací a zánik mandátu.

V kapitole „Soudní přezkoumávání výsledků voleb“ se autorka zaměří na jednotlivá ustanovení týkající se soudního přezkumu v jednotlivých volebních zákonech a uvede významné nálezy Ústavního soudu spojené s problematikou voleb.

Poslední kapitola bude zaměřena na problémy a překážky současného volebního práva, které volební právo v České republice do značné míry ovlivňují. Autorka zmíní některé zákonné překážky ve výkonu volebního práva a problematiku rovnosti volebního práva v podobě např. ovlivňování voličů či výsledků voleb, vedení neetické volební kampaně a další. Bude se také zabývat otázkou zvýšení volební účasti a uvede možné varianty, s danou otázkou spojené, s jejich výhodami či nevýhodami.

1 Význam voleb v České republice

„Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“¹

V České republice stejně jako v každé demokratické zemi jsou volby nevyhnutelnou součástí politického života. Volby jsou hlavním pilířem demokratického zřízení, ve kterém demokratický stát značí vládu lidu, lidem a pro lid, kde lid je jediným zdrojem legitimacy státní moci a všichni jeho představitelé jsou lidem přímo či nepřímo voleni nebo ustanovováni.

Na volby se proto nahlíží jako na jádro politického procesu či jako na demokracii v praxi, přičemž jsou volby nástrojem, který umožňuje legitimizovat a kontrolovat vládu. Volby jsou odjakživa nedílnou součástí zastupitelské demokracie, neboť právě jejich prostřednictvím dochází k uplatňování výběru a skládání státní moci a s jejich pomocí lze také politiky volat k odpovědnosti a nutit je k tomu, aby přijímali politická opatření, která odrážejí zájmy lidu.²

Samotný pojem volby značí především smysl určitého výběru alternativ, který je zprostředkovaný politickými stranami. Voliči si vybírají určitou politickou orientaci, která jim je nejbližší a jejímž představitelem je ta daná politická strana. Je přirozené, že tvorbu a realizaci politické linie činí konkrétní osoby, přičemž jejich schopnosti a vlastnosti mohou do značné míry ovlivnit i budoucí rozhodování voličů. Voličem odevzdaný hlas ve volbách proto nemusí být vždy jen hlasem pro určitou politickou stranu, ale i hlasem pro konkrétního politika či politiky. Podle Davida Kysely je právě toto ustanovení pro význam voleb klíčové, jelikož z něj lze odvodit, že právě lid rozhoduje sám o tom, kdo bude vládnout, a dodává tak voleným zástupcům potřebnou legitimitu.³

Volby jsou také důležitým mechanismem politické komunikace, která zabezpečuje obousměrný dialog mezi vládou a lidem, v praxi tudíž můžeme rozlišit různé funkce voleb. V tomto ohledu jsou preferovány funkce voleb směřující „zdola nahoru“, které odrážejí zájmy lidu, jako je například výběr

¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *ústava České republiky* v posledním znění, článek 1, odst. 1.

² DANICS, Štefan, DUBSKÝ, Josef, URBAN, Lukáš. *Základy sociologie a politologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-751-1, s. 305.

³ ANTOŠ, Marek, WINTR, Jan (eds.). *Volby a volební systémy*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-575-3, s. 91.

politiků, reprezentace názorů a zájmů voličů, formování vlády, ovlivňování politické linie atd. Další funkcí voleb směřující naopak „shora dolů“ je funkce, která je vnímána jako nástroj vlády, s jehož pomocí může vláda vykonávat kontrolu nad obyvatelstvem, které se díky této kontrole stává, klidnějším, tvárným a nakonec ovladatelným, jako je například vytváření legitimacy, ovlivňování veřejného mínění a posilování elit. Souhrnem můžeme říci, že hlavní funkcí voleb je: nábor politiků, sestavování vlád, zajišťování reprezentativnosti, ovlivňování politické linie, výchova voličů, legitimizování a posilování elit.⁴

Úkolem volebního práva je zajistit řádný průběh voleb, řádnou realizaci volit a být volen a zamezení podvodů ve volebním procesu.⁵

Je důležité také zmínit, že samostatný akt volby neznamena, že se lid vzdává své svrchovanosti. Zůstává nadále jejím nositelem a může uplatňovat svoji moc i přímo (v referendu), resp. v předčasných volbách.⁶

⁴ DANICS, Štefan, DUBSKÝ, Josef, URBAN, Lukáš. *Základy sociologie a politologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-751-1, s. 305-306.

⁵ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-730-6, s. 38.

⁶ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 105.

2 Principy volebního práva v České republice

Výsledkem vývoje moderního volebního práva v průběhu 19. a 20. století jsou určité standardní znaky, které se promítají ve všeobecně uznávaných principech volebního práva a jsou pevně ukotveny v právních normách demokratických států. Jde o podmínky uznání a realizace volebního práva, které zaručují svobodný projev vůle. Bez zajištění svobody voleb by záruka jakýchkoliv dalších principů neměla význam.⁷

Právě proto je důležité si uvědomit, jaké kvality musí volby splňovat, abychom je mohli považovat za svobodné a nezávislé. Nedílnou součástí volebního práva a volebního procesu v České republice jsou čtyři základní principy a nezbytné podmínky, jež naplňují podstatu demokratických voleb.⁸

Ústava ČR ve svém článku 18 stanoví shodné principy volebního práva do Poslanecké sněmovny i Senátu, kterými jsou všeobecnost, rovnost, přímost volebního práva a tajnost hlasování. Z hlediska těchto ústavně zaručených principů volebního práva existuje rozdíl jen v minimálním věku pro pasivní volební právo poslance a senátora.

Celkově jsou ovšem principy volebního práva zakotveny na třech úrovních. V ústavní rovině to jsou principy svobodných voleb (jako součást principu demokracie) a další níže uvedené, dále na úrovni mezinárodních úmluv a v zákonné rovině, v jejich konkretizaci v jednotlivých volebních institucích.⁹

Samotný pojem volební právo má dvojitý význam: můžeme ho chápat ve smyslu objektivním, jako souhrn norem upravující volby a dále jako jedno z významných subjektivních práv, které se dělí na aktivní právo (právo volit) a na pasivní právo (právo být volen). Těmto objektivním a subjektivním právům se bude autorka podrobněji zabývat v kapitole 5 a 6.

V následujících podkapitolách autorka blíže přiblíží výše uvedené jednotlivé ústavou zaručené principy volebního práva.

⁷ *Volby v ČR* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx/>. [citováno 2023-08-03].

⁸ *Principy svobodných voleb* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/principy-a-podminky-svobodnych-a-spravedlivych-voleb/>. [citováno 2023-08-05].

⁹ FILIP, Jan. *Volební právo ČR z hlediska zkušeností voleb do Poslanecké sněmovny* [online]. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, roč. 1996, č. 3. ISBN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/9313/8777>. [citováno 2023-08-04].

2.1 Všeobecnost volebního práva

Všeobecné volební právo představuje důležitý princip zaručující svobodné a nezávislé volby. Kdo má právo volit, stanoví článek 18 odst. 3 Ústavy ČR: *„Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.“* a dále jednotlivé volební zákony, kdy například § 1 odst. 7 zákona o volbách do Parlamentu České republiky stanoví: *„Voličem je státní občan České republiky (dále jen "občan"), který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let. Ve druhém kole voleb do Senátu může volit i občan, který alespoň druhý den konání druhého kola voleb dosáhl věku nejméně 18 let.“*

Nelze opominout ustanovení článku 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: *„Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“*

Všeobecné volební právo však není možné interpretovat jen tím způsobem, že jej mohou uplatňovat všichni občané. V této souvislosti hovoříme o tzv. volebních cenzech. Volební cenzus znamená omezení volebního práva různými výjimkami, i když toto omezení není v souladu s článkem 3 Listiny základních práv a svobod, může zákon blíže vymezit podmínky pro výkon práva, což platný volební zákon jednotlivých volebních institutů učinil.

V současné době je v České republice všeobecné volební právo omezeno cenzem věku. Omezení cenzem státního občanství neplatí pro občany jiných členských států EU, kteří na základě žádosti mohou volit a kandidovat na území ČR ve volbách do zastupitelstev obcí a ve volbách do Evropského parlamentu. Občané třetích států tyto práva nemají. S výkonem volebního práva do zastupitelstev obcí je spjato i právo občanů EU hlasovat v místním referendu. Ve výjimečných případech se můžeme setkat i s cenzem místa pobytu, který se uplatňuje zpravidla při volbách do obecních a krajských zastupitelstev. Volební právo je zde přiznáno pouze voličům, kteří mají bydliště v konkrétním volebním obvodu.¹⁰

¹⁰ *Principy svobodných voleb* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/principy-a-podminky-svobodnych-a-spravedlivych-voleb/>. [citováno 2023-08-05].

V neposlední řadě rozlišujeme aktivní volební právo umožňující volit odevzdáním hlasu, zde platí jednotná věková hranice 18 let a pasivní volební právo, které občanovi přiznává nárok kandidovat a být volen, kde se věková hranice liší: 21 let ve volbách do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu, 40 let do Senátu a 18 let do zastupitelstev obcí a krajů.

Koncept všeobecného volebního práva je spojen s rokem 1789, kdy došlo ke svolání generálních stavů ve Francii, kde byli voleni zástupci třetího stavu ve všeobecných volbách, byť šlo o volby nepřímé a prováděné veřejně. V českých zemích se poprvé uplatnilo v roce 1896 při volbách do Říšské rady v tzv. 5. kurii, nešlo však o právo rovné. Všeobecné volební právo se původně vztahovalo jen na muže a bylo vázané na majetek, platby daní či rasu. Finsko bylo první evropskou zemí, které v roce 1906 zrovnoprávnilo ženy v účasti ve volbách. Československo poskytlo volební právo ženám v roce 1918. Mezi posledními státy v Evropě, které zavedlo volební právo pro ženy, bylo v roce 1971 Švýcarsko, v roce 1976 Portugalsko a v roce 1984 Lichtenštejnsko.¹¹

2.2 Rovnost volebního práva

Základem principu rovnosti volebního práva, který je úzce spojen s principem všeobecnosti, je zásada, že každý volič má při volbě do jednoho orgánu jeden hlas a ten má stejnou váhu jako každý hlas jiného voliče.

Rovnost váhy hlasu znamená, že rozložení mandátů v konkrétních volebních obvodech musí mít takovou podobu, aby měl každý volič svým hlasem na obsazení mandátu stejný vliv. Jistá míra nerovnosti nastává v okamžiku, kdy existuje větší počet volebních obvodů. Jedná se o logický důsledek toho, že kvůli proměnlivému počtu obyvatel není možné absolutní rovnost nikdy úplně zajistit. V České republice se s určitými nerovnostmi hlasů můžeme setkat v průběhu konání voleb do Poslanecké sněmovny, a především během voleb do Senátu.¹²

Ve spojitosti s rovností volebního práva bývá uváděna také rovnost příležitostí, která se vztahuje k politickým stranám, hnutím a kandidátům, jež se chtějí ucházet o určitou volenou funkci. Důležitým předpokladem je neutralita

¹¹ ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-734-8, s. 22-24.

¹² *Principy svobodných voleb* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/principy-a-podminky-svobodnych-a-spravedlivych-voleb/>. [citováno 2023-08-05].

veřejné moci tzn., že ze strany státu mají jednotlivé politické strany zaručené rovné zacházení, a to zejména pokud jde o volební kampaň, rovný přístup do veřejnoprávních médií a financování politických stran a volebních kampaní z veřejných prostředků. Tento přístup může mít absolutní nebo relativní rozměr. V případě absolutního přístupu mají strany garantovanou rovnost, bez ohledu na jejich předchozí výsledky ve volbách či postavení v aktuálních průzkumech veřejného mínění. Naopak v případě přístupu relativního se tyto okolnosti zohledňují a rozlišují mezi politickými stranami na základě toho, jaké podpoře voličů se těší. Oba dva přístupy jsou přípustné v závislosti na konkrétním předmětu rovného přístupu.¹³

Rovnost volebního práva také zabezpečují volební zákony, kdy například v § 4 zákon o volbách do Parlamentu České republiky stanoví: „*Voliči jsou zapsáni ve stálých seznamech voličů (dále jen "stálý seznam"), popřípadě ve zvláštních seznamech voličů (dále jen "zvláštní seznam"). Každý volič může být zapsán pouze v jednom seznamu voličů.*“

2.3 Přímost volebního práva

Požadavek odevzdání hlasu voliče bezprostředně tomu, kdo má být zvolen do určitého voleného orgánu, je obsahem principu přímosti volebního práva. Nepřímé volební právo je opakem, konečnou volbu provedou volitelé, prostředníci, které si volič vybírá. Vzhledem k tomu, že volební právo je přímé, musí každý volič podle jednotlivých ustanovení volebních zákonů hlasovat osobně a samostatně, zastoupení není přípustné. Při vstupu do volební místnosti se ověřuje totožnost každého voliče. Právo volit nesmí být žádným způsobem přeneseno na jinou osobu.

2.4 Tajnost hlasování

Tajnost hlasování ve volbách je v České republice povinná (obligatorní). Samotné zajištění tajného hlasování je jedním z nejdůležitějších atributů svobodných a nezávislých voleb. Významným způsobem omezuje možnost případného nátlaku na voliče, jak má hlasovat, či dokonce následného postihu, pokud by hlasoval jinak. Nátlak může mít různé podoby např. naléhání v podobě

¹³ ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-734-8, s. 35-36.

výhrůžek od osoby na které je volič závislý či od zaměstnavatele, nebo vliv společenského okolí, rodiny, aby se nestal terčem posměchu apod. Smyslem principu tajného hlasování je zabezpečit takové podmínky pro výkon volebního aktu, které znemožňují zjistit, jak volič hlasoval.

Rozlišujeme horizontální a vertikální rovinu tajného hlasování. V rovině horizontální popisujeme ochranu voličů před ovlivňováním od soukromých subjektů a v rámci vertikální roviny se jedná o ochranu voličů před veřejnou či státní mocí. V obou případech se stala existence tzv. plenty (prostor určený k úpravě hlasovacích lístků) ve volební místnosti efektivním způsobem, jak této ochrany docílit, přitom je ovšem nutná součinnost voliče, který je přímo povinen hlasovat tajně. Samotný akt volby provádí volič samostatně za plentou. Výjimka platí pro voliče, který má tělesnou vadu nebo neumí číst či psát. V takovém případě může být v prostoru určeném k úpravě hlasovacích lístků přítomen jiný volič, který mu s hlasováním pomůže, nikoliv však člen volební komise. Všichni voliči odevzdávají svůj hlas v identických obálkách, aby bylo znemožněno zpětně přiřadit ke konkrétnímu voliči výsledek jeho hlasování. Tímto je zaručena svoboda volby každého voliče, který v žádném případě není povinen zveřejnit, komu svůj hlas odevzdal.¹⁴

Voliči, podle jednotlivých ustanovení volebních zákonů, který se neodebral do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků, volební komise hlasování neumožní.

Tajnost hlasování nejenže omezuje možnost nátlaku na voliče, ale působí také jako významná prevence před snahami o kupování hlasů.

¹⁴ *Principy svobodných voleb* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/principy-a-podminky-svobodnych-a-spravedlivych-voleb/>. [citováno 2023-08-05].

3 Volební systémy v České republice

Volební systémy představují pravidla, umožňující podle dosaženého počtu volebních hlasů rozdělovat mandáty mezi politické strany či jednotlivé kandidáty. Rozlišujeme tři hlavní modely volebních systémů – většinový, poměrný a smíšený. V České republice máme možnost se přímo v praxi seznámit s volebním systémem většinovým i poměrným, přičemž druhý jmenovaný potkáváme častěji. Pouze smíšený volební systém v České republice nenajdeme.¹⁵

Velmi zjednodušeně by se dalo říci, že při uplatnění většinového volebního systému vyhrává politická strana či kandidát, který získá nejvyšší počet platných hlasů v jednom volebním obvodu. V tomto případě je celostátním vítězem strana, která zvítězí v nejvíce obvodech. Poměrný volební systém určuje jako vítěznou politickou stranu tu, která získá většinu platných hlasů napříč všemi volebními obvody. K zisku mandátů pak dochází podle poměru k získaným hlasům. V konečném důsledku však nezáleží tolik na tom, jaký typ volebního systému využíváme, ale na odhodlání každého voliče zúčastnit se voleb a odevzdat svůj hlas.¹⁶

V následujících podkapitolách autorka výše uvedené volební systémy v České republice více přiblíží. Primárně se bude věnovat pravidlům voleb do Parlamentu České republiky a pouze okrajově uvede rozdíly v pravidlech při volbách do zbývajících jednotlivých volebních institutů.

3.1 Většinový volební systém

Většinový volební systém by se dal zjednodušeně charakterizovat rčením: vítěz bere vše. Pokud se ve volebním obvodu přiděluje jeden mandát, automaticky jej získává kandidát s nejvyšším počtem hlasů. Pokud se ve volebním obvodu rozděluje více mandátů, kritériem není poměr počtu hlasů, ale většina hlasů, které kandidáti získali, a všechny mandáty získává politická strana s nejvyšším počtem hlasů.

¹⁵ DANICS, Štefan, DUBSKÝ, Josef, URBAN, Lukáš. *Základy sociologie a politologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-751-1, s. 307.

¹⁶ *Volební systémy* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/o-volbach/volebni-systemy/>. [citováno 2023-08-07].

Většinový volební systém ovšem ve své standardní podobě předpokládá jednomandátové obvody, nikoli vícemandátové.

Většina hlasů volebního systému však může být relativní nebo absolutní. U relativní většiny stačí kandidátovi k vítězství získat více hlasů než jakémukoliv jinému kandidátovi. Pro absolutně většinový systém je klíčovým předpokladem k zisku mandátu obdržení nadpoloviční většiny všech hlasů, v rámci volebního obvodu. Podle charakteru vyžadované většiny můžeme většinový volební systém dále rozdělit na jednokolové a vícekolové hlasování. Jednokolové většinové systémy přivádějí voliče do volební místnosti pouze jednou a vítěz získá mandát na základě relativní většiny. Na rozdíl od jednokolového systému musí voliči při vícekolovém systému přijít do volební místnosti více než jednou a v podstatě jde o to, aby v následujícím kole byl menší počet kandidátů než v kole předchozím, to vše se opakuje tak dlouho, dokud některý ze zbývajících kandidátů nedosáhne nadpoloviční většiny hlasů. Tento systém je velice komplikovaný a příliš se nepoužívá.¹⁷

Mnohem používanějším se stal systém dvoukolový, tento druh většinového volebního systému se v České republice používá při volbách do Senátu Parlamentu České republiky a při volbě prezidenta České republiky.

Při volbách do Senátu neboli horní komory Parlamentu České republiky je senátorem, podle § 75 a § 76 volebního zákona, zvolen kandidát, který v prvním kole voleb a v příslušném volebním obvodu obdržel nadpoloviční většinu odevzdaných hlasů. Pokud nadpoloviční většinu nezíská nikdo, koná se za týden kolo druhé, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti. Senátorem se stane ten, kdo získá větší počet hlasů; při rovnosti hlasů rozhodne los.

Přímá volba prezidenta republiky probíhá obdobně s tím rozdílem, že pokud nikdo z kandidátů nezíská v prvním kole nadpoloviční většinu odevzdaných hlasů, koná se, podle článku 56 Ústavy ČR, za čtrnáct dnů se dvěma nejúspěšnějšími kandidáty kolo druhé. Při rovnosti hlasů, podle § 56 odst. 2 volebního zákona, v prvním kole postupují do druhého kola všichni kandidáti, kteří se umístili na prvním místě se stejným počtem odevzdaných

¹⁷ DANICS, Štefan, DUBSKÝ, Josef, URBAN, Lukáš. *Základy sociologie a politologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-751-1, s. 308-309.

platných hlasů. Pokud dojde ke shodě u kandidátů, kteří se umístili na druhém místě, postupuje do druhého kola kandidát z prvního místa a všichni kandidáti z místa druhého. Při rovnosti hlasů ve druhém kole na rozdíl od senátních voleb nerozhodne los, ale celá volba prezidenta se bude opakovat.

3.2 Poměrný volební systém

Na rozdíl od většinového volebního systému jsou u poměrného volebního systému mandáty politickým stranám rozdělovány v poměru k hlasům, které získaly ve volbách. Požadavky poměrného principu vyžadují, aby ve volebních obvodech se rozděloval více než jeden mandát, tj. alespoň dva. Je nutné také upozornit na hlavní proměnné, které u systému poměrného zastoupení významně ovlivňují jeho podobu. Nejčastěji se mezi ně počítá velikost volebního kraje (obvodu), resp. počet mandátů, které se v něm rozdělují, dále volební formule (metody převádějící počty hlasů na počty mandátů), uzavírací klauzule (kvorum = stanovené minimální procento hlasů pro rozdělování mandátů) a počet a charakter úrovní volebních krajů (skrutinií). Jak uvádí Marek Antoš, vzájemná kombinace těchto proměnných výrazně ovlivňují podobu volebního systému a proporcionalitu výsledků, které generuje.¹⁸ Samotný výsledek voleb může ovlivnit také povaha kandidátní listiny, tedy možnost voličů měnit pořadí kandidátů na hlasovacím lístku politické strany, politického hnutí či koalice (dále jen „volební strana“).

S poměrným volebním systémem se nejčastěji můžeme v České republice setkat při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, dále při volbách do krajských a obecních zastupitelstev a také ve volbách do Evropského parlamentu.

Nejvýznamnější roli v poměrném volebním systému sehrávají volby do Poslanecké sněmovny neboli dolní komory Parlamentu České republiky.

Klíčovým faktorem, který ovlivňuje celkový charakter a vlastnosti poměrného volebního systému je určení počtu poslanců volených ve volebních krajích, podle § 48 volebního zákona, který získáme z celkového počtu platných hlasů, odevzdaných na celém území státu pro všechny volební strany

¹⁸ ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-734-8, s. 86.

a vydělením celkového počtu volených poslanců, tento podíl se zaokrouhlí na jednotky. Výsledek je tzv. republikové mandátové číslo udávající, kolik hlasů je v celostátním průměru potřeba pro zvolení jednoho poslance. Republikovým mandátovým číslem se dělí celkový počet platných hlasů odevzdaných v každém volebním kraji a vzniklé celé číslo představuje počet mandátů, připadající jednotlivým volebním krajům. Nejsou-li rozděleny všechny mandáty, připadají zbylé mandáty volebním krajům s největším zbytkem, při rovnosti rozhoduje los. Na celorepublikové úrovni se zjistí, které kandidující volební strany nespĺnily požadovanou hranici počtu platných hlasů (uzavírací klauzuli) a tyto volební strany do prvního skrutinia nepostupují a žádný poslanecký mandát nezískávají.

Poslanecké mandáty získají a do prvního skrutinia postupují politické strany a hnutí, které překročí zákonem stanovených 5 % z celorepublikového počtu platných hlasů (dále jen „platných hlasů“). Ještě donedávna platilo, že politickým stranám a hnutím kandidujícím v koalici se zákonem určená hranice sčítala, tedy pokud byly v koalici dvě politické strany či hnutí, musely překročit hranici 10 % platných hlasů, tři politické strany či hnutí hranici 15 % platných hlasů atd. Změnou volebního zákona v roce 2021 se upravila tzv. načítací klauzule podle mírnějších pravidel pro koalice, kdy, podle § 49 volebního zákona, dvoučlenné koalice musí získat alespoň 8 % platných hlasů, trojčlenné a vícečlenné koalice alespoň 11 % platných hlasů. Pokud do skrutinia nepostoupí alespoň 2 volební strany, snižují se požadované hranice pro vstup do skrutinia o jedno procento.

Další významnou změnou volebního zákona byl samotný proces přeměny hlasů na mandáty ve volebních krajích a znovu zavedení druhého skrutinia. Dosavadní matematickou metodu D'Hondtova volebního dělitele pro převod hlasů, kterou docházelo k významnému zvýhodnění nejúspěšnějších volebních stran, nahradila tzv. Imperialiho kvóta, která sice také mírně zvýhodňuje úspěšnější volební strany, ale v mnohem menší míře.¹⁹

¹⁹ *Volební systémy* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/o-volbach/volebni-systemy/>. [citováno 2023-09-12].

V prvním skrutiniu, podle § 50 volebního zákona, nejprve dojde k rozdělení mandátů na úrovni volebních krajů. Provedením početní operace

platné hlasy v kraji pro postupující volební strany

počet mandátů ve volebním kraji + 2

známé jako tzv. Imperialiho kvóta, dostaneme tzv. krajské volební číslo, tedy minimální počet hlasů nutný k zisku mandátu v prvním skrutiniu. Princip poměrného zastoupení se zde uplatní tak, že každá volební strana obdrží tolik mandátů, kolikrát je krajské volební číslo obsaženo v počtu volební stranou získaných platných hlasů.

Ve druhém skrutiniu, podle § 51 volebního zákona, se za pomoci tzv. Hagenbach-Bischoffovy metody zbylé hlasy, které nebyly přiděleny v prvním skrutiniu, sečtou a vydělí se počtem mandátů, které nebyly přiděleny v prvním skrutiniu, zvětšeným o jednu, která určí republikové volební číslo. Volební strana získá tolik mandátů, kolikrát je republikové volební číslo obsaženo v součtu zbytku hlasů.

Výsledek voleb může ovlivnit také povaha kandidátní listiny, tedy možnost voličů měnit pořadí kandidátů v rámci kandidátky jedné volební strany. Volič má právo, podle § 39 volebního zákona, na hlasovacím lístku té volební strany, kterou si zvolí, zakroužkováním udělit 4 preferenční hlasy kandidátům, kterým dává přednost. Kandidáti, kteří takto získají nejméně 5 % z celkového počtu platných hlasů odevzdaných pro tuto volební stranu v rámci volebního kraje, se posunou, podle § 50 odst. 6 a 7 volebního zákona, do čela kandidátní listiny a mandát se jim přednostně přidělí, v případě rovnosti počtu přednostních hlasů, rozhoduje původní pořadí kandidáta na hlasovacím lístku. Podle § 54 volebního zákona se nezvolení kandidáti z úspěšných kandidátních listin stávají náhradníky pro případně uvolněné mandáty v Poslanecké sněmovně.

Ve volbách do krajských zastupitelstev se postupuje obdobně s tím rozdílem, že volebním stranám, které získají, podle § 43 volebního zákona, alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů ve volebním obvodu (= území kraje), jsou přidělovány mandáty, pouze v prvním skrutiniu, a to za pomoci modifikované d'Hondtovy metody volebního dělitele, podle které se počty hlasů postupně dělí číslem 1,42 a pokračuje řadou přirozených čísel 2, 3, 4, 5 atd.

Modifikace obecně znevýhodňuje menší strany, ale vzhledem k velikosti volebního obvodu je to bezvýznamné. U voleb do krajských zastupitelstev, podle § 51 odst. 1 volebního zákona, platí, že klesne-li počet členů zastupitelstva o více než polovinu a nejsou náhradníci, konají se volby nové.

Pro volby do obecních zastupitelstev obdrží volič v daném volebním obvodu hlasovací lístek, na kterém může, podle § 34 odst. 2 až 4 volebního zákona, označit jednu volební stranu nebo jednotlivé kandidáty (nejvýše tolik, kolik členů zastupitelstva obce má být zvoleno), případně může uvedené způsoby kombinovat. Přidělení mandátů, podle § 45 odst. 1 a 4 volebního zákona, se určuje pomocí modifikované d'Hondtovy metody volebního dělitele, kdy se počty hlasů dělí postupně čísly 1, 2, 3 a dále vždy číslem o jedno vyšším. Kandidáti, aby se mohli posunout do čela kandidátky, musí mít nejméně o 10 % více hlasů, než je průměr na jejich kandidátní listině. Volební zákon v § 58 odst. 1 písm. a) a b) uvádí, že pokud klesne počet členů zastupitelstva o více než polovinu nebo pod hranici počtu 5 a nejsou náhradníci, konají se nové volby.

Při volbách do Evropského parlamentu postupuje do skrutinia každá volební strana, která získala, podle § 47 odst. 2 a § 48 odst. 1 volebního zákona, alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů a mandáty jsou přidělovány pomocí modifikované d'Hondtovy metody volebního dělitele, kdy se počty hlasů dělí postupně čísly 1, 2, 3 a dále vždy číslem o jedno vyšším. Volič má právo na hlasovacím lístku zakroužkováním udělit nejvýše 2 preferenční hlasy kandidátům, kterým dává přednost. Nezvolení kandidáti z úspěšných kandidátních listin se stávají náhradníky.

4 Historický vývoj volebního práva v České republice

O volebním právu v českých zemích mluvíme od poloviny 19. století, kdy v roce 1848 proběhly první volby a občané tak poprvé rozhodovali o podobě složení zastupitelských orgánů – zemských sněmů a celorakouského říšského sněmu. Ačkoliv bylo volební právo nerovné a velké části společnosti bylo upřeno, znamenala tato doba zrod moderní politické kultury, kdy se veřejnost seznamovala s volební agitací, bojem politických stran či významnou rolí tisku při formování veřejného mínění.²⁰

Přelom 19. a 20. století je spojen zejména s úsilím o reformy v oblasti volebního práva. Ve třech kuriích ze čtyř (velkostatky, města a obchodní komory) bylo v roce 1873 zavedeno přímé volební právo do říšské rady. Taafeho novela volebního řádu v roce 1882 stanovila snížení volebního cenzu v kurii městské a venkovské z deseti na pět zlatých ročně. Badeniho reforma volebního práva v roce 1896 zavedla pátou volební kurii, v níž mohli volit všichni muži starší 24 let, splňující podmínky cenzu pobytu. V roce 1907 došlo ke zrušení kuriálního systému a bylo zavedeno všeobecné, přímé, rovné a tajné hlasování do poslanecké sněmovny říšské rady. Aktivní volební právo měli všichni muži starší 24 let, pasivní od 30 let. Ženy a příslušníci ozbrojených sborů neměli i nadále právo volit.²¹

Tabulka 1 – Počet poslanců z českých zemí v říšské radě²²

	1861			1873			1896		
	Čechy	Morava	Slezsko	Č.	M.	S.	Č.	M.	S.
1. kurie	15	6	2	23	9	3	23	9	3
2. kurie	20	9	2	7	3	0	7	3	0
3. kurie	19	7	2	32	13	4	32	13	4
4. kurie	-	-	-	30	11	3	30	11	3
5. kurie	-	-	-	-	-	-	18	7	2
celkem	54	22	6	92	36	10	110	43	12

²⁰ *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-10-02].

²¹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 15.

²² KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 166.

První světová válka vyostřila rozpory uvnitř habsburské monarchie, které posléze vyústily v požadavek samostatného československého státu. Nositelem této myšlenky se stala v zahraničí počátkem roku 1916 Československá národní rada a koncem téhož roku vznikl revoluční orgán tzv. Národní výbor, který byl vytvořený představiteli českých politických stran, jako reprezentativní orgán domácí politické scény a programově se připravoval k převzetí moci v českých zemích v okamžiku zhroucení Rakousko-Uherské monarchie.

V následujících podkapitolách autorka uvede důležité historické mezníky ve vývoji volebního práva v České republice.

4.1 Období první Československé republiky 1918–1938

Samostatný československý stát byl vyhlášen dne 28. října 1918. Národní výbor se postavil do čela nového státu jako vykonavatel státní svrchovanosti. Složení tohoto osmatřicetičlenného sboru zrcadlilo výsledek českých politických stran v posledních předválečných volbách do říšské rady v roce 1911 (tzv. Švehlův klíč). Dne 13. listopadu 1918 schválil Národní výbor prozatímní ústavu zakotvující republikánské státní zřízení, která předpokládala působení tří nejvyšších orgánů: Národního shromáždění, prezidenta republiky a vlády. Zákonodárnou moc představovalo jednokomorové Národní shromáždění, které vzniklo rozšířením Národního výboru na 256 poslanců. První volba prezidenta proběhla 14. listopadu 1918 aklamací (souhlasný potlesk). Vláda představovala moc výkonnou a nařizovací, jejíž počet byl stanoven na sedmnáct.²³

Příprava prvních voleb do zákonodárního sboru byla spojena s přijetím Ústavy Československé republiky č. 121/1920 Sb. z. a n., ve které bylo Československo pojato nejen jako republika, ale jako parlamentní republika se všemi jejími znaky: volba prezidenta připadla parlamentu, vláda byla složena podle síly největší strany či koalice v parlamentu a parlament mohl přivodit pád vlády.²⁴ Zákonodárnou moc představovalo dvoukomorové Národní shromáždění, skládající se z Poslanecké sněmovny (300 poslanců, aktivní volební právo od 21 let, pasivní volební právo od 30 let, 22 volebních krajů, volební období

²³ *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-10-02].

²⁴ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 201.

6 let) a Senátu (150 členů, aktivní volební právo od 26 let, pasivní volební právo od 45 let, 12 volebních krajů, volební období 8 let). V praxi však byly obě komory rozpouštěny současně a najednou se také do obou komor parlamentu konaly i volby, a to v letech 1920, 1925, 1929 a 1935. Prezident republiky (pasivní volební právo od 35 let, volební období 7 let) mohl být volen pouze na dvě po sobě jdoucí volební období, toto omezení se však výslovně na prvního prezidenta T. G. Masaryka nevztahovalo (byl zvolen celkem čtyřikrát). Vláda byla hlavním orgánem vládní a výkonné moci, byla složená z předsedy, náměstků a členů vlády (ministrů).²⁵

Za první republiky existovala povinnost účastnit se voleb, byť neexistovala pravidla, jak ji vymáhat či trestat volební neúčast. Výjimku z povinné účasti volit měly např. osoby, které byly starší než 70 let, nebo se pro nemoc nemohly dostavit, nebo nemohly k volbám přijít z důvodu neodkladné povinnosti svého povolání, či byly v den volby vzdáleny od místa volby nejméně 100 km apod. Neomluvená účast se trestala pokutou od 20 do 5000 Kč nebo vězením od 1 dne do 1 měsíce. Pro obecnost volebního práva však nejvýraznější změnou bylo přiznání volebního práva ženám a snížení věkové hranice pro nabytí volebního práva z 24 na 21 let a dále určení volebního principu poměrného zastoupení, a to pro obě komory parlamentu. Rozdělování mandátů na základě výsledku voleb probíhalo ve třech skrutiniích. První skrutinium proběhlo na krajské úrovni a na základě Hareovy formule, druhé a třetí skrutinium proběhlo na celorepublikové úrovni. Mandáty, které se v prvním skrutiniu nerozdělily, se převedly na celorepublikovou úroveň, kde byla použita Hagenbach-Bischoffova metoda. Volič se ve volbách rozhodoval pro celou krajskou kandidátku některé strany a pořadí kandidátů nemohl měnit – hlasovalo se tedy o tzv. přísně vázaných kandidátních listinách. Obvodní volební komise musela ověřovat skutečnost, zda má volič u sebe neoznačené všechny kandidátní listiny. Nebyla také zákonem stanovená povinnost hlasovat v prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků.²⁶

²⁵ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 21-24.

²⁶ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 201-209.

V únoru 1920, souběžně s Ústavou Československé republiky, byl přijat zákon o zřízení župních a okresních úřadů v Republice československé – tzv. župní zákon. Následný zákon o volbách župních zastupitelstev a okresních úřadů (volební řád) předpokládal volby na bázi systému poměrného zastoupení za použití Hagenbach-Bischoffovy metody. Aktivní volební právo bylo spojeno s věkem od 21 let, splňující podmínky censu pobytu a pasivní volební právo bylo omezeno hranicí 30 let. Župní zákon měl vstoupit v platnost v průběhu přibližně tří let, což se však nestalo. V platnost vstoupil v lednu roku 1923, a to jen na území Slovenska, kde bylo zřízeno šest žup, dvě města s regulovaným magistrátem a 79 okresů. Revizí župního zákona, byly zrušeny župy a vytvořily se čtyři zemské obvody: český se 103 okresy (120 členů zastupitelstva), moravskoslezský se 45 okresy (60 členů), slovenský se 79 okresy (54 členů) a podkarpatsko-ruský s 12 okresy (18 členů) a aktivní volební právo do zemských sněmů bylo změněno z hranice 21 let na 24 let a za splnění podmínky censu pobytu. Volby probíhaly podle principu poměrného zastoupení. Volební číslo se vypočítalo již v prvním skrutiniu Hagenbach-Bischoffovou metodou. Pokud nebyly v prvním skrutiniu obsazeny všechny mandáty, přidělovaly se zbývající mandáty podle zásady relativní velikosti zbytků. Tento systém veřejné správy byl zachován i po mnichovské dohodě, ani autonomizace Slovenska, nenarušila princip zemské správy. Postupně byly ale omezovány zemské zastupitelské sbory v Čechách a v Moravskoslezské zemi.²⁷

Obecní volby patřily mezi prioritní otázky, kterými se nová státní moc v první republice zabývala, a proto už v lednu 1919 schválilo Národní shromáždění volební řád v obcích, dále následoval zákon o stálých seznamech voličských a zákon o volbách do ústředního zastupitelstva města Prahy. Aktivní volební právo bylo od 21 let a pasivní volební právo od 26 let. Byla stanovena volební povinnost a volební období bylo na 4 roky, pouze v roce 1933 bylo prodlouženo na 6 let. Byl přijat princip poměrného zastoupení, kdy v prvním skrutiniu se využívala Hagenbach-Bischoffova metoda, a v druhém skrutiniu se přidělovaly zbylé mandáty podle zásady největšího zbytku. Volič měl

²⁷ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 209-211.

povoleno udělit preferenční hlas tím, že na kandidátní listině zaškrtl vybraného kandidáta, tzn. vázané kandidátní listiny.²⁸

4.2 Období druhé Československé republiky 1938–1948

Podpisem mnichovské dohody dne 29. září 1938 došlo k zásadnímu narušení suverenity Československa a podstatnou ztrátou jeho území. Tímto aktem došlo k porušení mezinárodních paktů a dohod a jeho následné vynucené přijetí Československem znamenalo i porušení československé ústavy, protože mnichovská dohoda nebyla v Národním shromáždění diskutována a stát se vzdal svého území bez souhlasu parlamentu. Koncem listopadu 1938 schválilo Národní shromáždění ústavní zákony o autonomii Slovenské krajiny a Podkarpatské Rusi, dále po abdikaci Edvarda Beneše zvolilo na společné schůzi obou komor prezidentem Emila Háchu, který poté jmenoval vládu v čele s Rudolfem Beranem.²⁹

Dne 15. prosince 1938 přijalo Národní shromáždění ústavní zákon č. 330/1938 Sb. z. a n., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé, který dával vládě právo nahrazovat po dva roky zákony vládními nařízeními a prezidenta zmocnil vydávat dekrety s mocí ústavy. Následující den ukončil parlament své zasedání a více se již nesešel. Několik dní po obsazení Československa německými vojsky a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava rozpustil prezident Hácha dne 21. března 1939 Národní shromáždění. Všechny tyto uvedené události vedly k dovršení procesu faktické likvidace i quasisuverenity Československa a konce druhého období republiky.³⁰

Důležitým krokem obnovy Československa bylo v roce 1940 uznání československé státní reprezentace v exilu na mezinárodní úrovni v podobě Prozatímního státního zřízení ČSR. Prozatímní státní zřízení ČSR bylo představováno prezidentem, Státní radou a vládou se sídlem v Anglii, v Londýně. Zákonodárná moc byla prezidentským dekretem přenesena

²⁸ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 211-212.

²⁹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 30-31.

³⁰ *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-18-02].

na prezidenta E. Beneše (dle stále platné volby prezidenta z roku 1935 a v roce 1942 se následně vycházelo z § 58 odst. 5 ústavy), která ho opravňovala k vydávání prezidentských dekretů.³¹

Na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl. byla vytvořena soustava národních výborů jako nových orgánů místní správy a samosprávy a na podzim 1945 proběhly volby do okresních a zemských národních výborů. Jednalo se o volby nepřímé – delegační, prostřednictvím okresních shromáždění a zemských sjezdů, navíc na základě parity podle stranického klíče.³²

Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 47/1945 Sb., o Prozatímním národním shromáždění bylo rozhodnuto, že Prozatímní národní shromáždění bude vykonávat zákonodárnou moc, bude jednokomorové a vznikne na základě nepřímých voleb s cílem přípravy voleb do Ústavodárného národního shromáždění. 300 poslanců bylo voleno na základě politické parity delegáty národních výborů a správních komisí na zemských sjezdech v říjnu 1945. Prozatímní národní shromáždění potvrdilo ve funkci prezidenta E. Beneše, provedlo ratificaci prezidentských dekretů a schválilo zákony utvrzující volební systém do Ústavodárného národního shromáždění.³³

Ústavodárné národní shromáždění byl jednokomorový orgán, zvolený podle zásady poměrného zastoupení. Aktivní volební právo měli všichni občané Československé republiky starší 18 let, pasivní volební právo bylo stanoveno od 21 let. Volby do Ústavodárného národního shromáždění proběhly 26. května 1946, byly organizovány jako volební povinnost. Volič si v nich mohl vybrat kandidátní listinu jedné ze čtyř politických stran, nebo odevzdat tzv. prázdný lístek, vyjadřující nesouhlas s politikou všech stran. Volební výsledky byly v Českých zemích nejpříznivější pro Komunistickou stranu Československa (40,17 %), na Slovensku pro Demokratickou stranu (62 %). Celostátně relativní většinou zvítězila Komunistická strana Československa a v 300členném parlamentu získala 93 mandátů. Základním úkolem Ústavodárného národního

³¹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 33-35.

³² *tamtéž*, s. 40.

³³ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 233-234.

shromáždění bylo připravit novou ústavu. Příprava ústavy sebou nesla spoustu rozporů, které vyvrcholily v únoru 1948 a určily tak budoucí charakter státu.³⁴

Tabulka 2 - Volby do Ústavodárného národního shromáždění, 1946³⁵

Politická strana	% hlasů	mandáty
České země		
Komunistická strana Československa	40,17	93
Československá strana národně socialistická	23,66	55
Československá strana lidová	20,24	46
Československá sociální demokracie	15,58	37
prázdné lístky	0,35	-
celkem	100	231
Slovensko		
Demokratická strana	62,00	43
Komunistická strana Slovenska	30,37	21
Strana slobody	3,73	3
Strana práce	3,11	2
prázdné lístky	0,79	-
celkem	100	69

4.3 Období komunistického režimu 1948–1989

V únoru 1948 došlo v Československé republice k převzetí moci komunistickou stranou. Dne 9. května 1948 byla přijata nová ústava Československé republiky, byly provedeny volby do Národního shromáždění podle systému poměrného zastoupení a poprvé byly použity jednotné kandidátky Národní fronty. Volič hlasoval tak, že odevzdal kandidátní listinu nebo prázdný lístek, tímto byl zcela popřen smysl volebního práva, vybírat si mezi politickými alternativami, a volby byly změněny na jakýsi plebiscit, potvrzující daný politický režim.³⁶

Tabulka 3 – Volby do Národního shromáždění, květen 1948³⁷

	ČESKÉ ZEMĚ	SLOVENSKO
	% hlasů	% hlasů
pro kandidátku Národní fronty	87,12	84,91
bílých lístků	9,32	13,98
neplatných hlasů	3,56	1,11

³⁴ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 41-42.

³⁵ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 233.

³⁶ tamtéž, s. 243-244.

³⁷ tamtéž, s. 244.

V roce 1954 byl schválený ústavní volební zákon, který zavedl většinový systém s jednomandátovými volebními obvody, a to s požadavkem zisku absolutní většiny hlasů ke zvolení. Aktivní volební právo měli všichni občané Československé republiky starší 18 let, pasivní volební právo bylo stanoveno od 21 let, bylo ovšem omezené. Pasivní volební právo měli jen kandidáti Národní fronty a vyhrál ten, který získal ve volbách nadpoloviční většinu hlasů. Zmíněný ústavní volební zákon zrušil volební povinnost, formálně už tedy neexistovala, přesto podle údajů Českého statistického úřadu volební účast nespadla až do voleb v roce 1990 pod hranici 99 %. Zákon nestanovil povinnost hlasovat v prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků. Málokterý volič v období komunistického režimu hlasoval za plentou, nechtěl se stát podezřelým.³⁸

Stejně volební zásady byly využity při volbách do národních výborů všech stupňů, a to poprvé v květnu 1954 – tehdy šlo vlastně o první volby do národních výborů od osvobození Československa v roce 1945. Ustaveny byly krajské, okresní, obvodní a místní národní výbory a Ústřední národní výbory v Praze a Bratislavě.³⁹

11. července 1960 přijalo Národní shromáždění novou, tzv. socialistickou ústavu, která právně zakotvila vedoucí úlohu Komunistické strany Československa a definovala volební právo do všech zastupitelských sborů jako obecné, rovné a přímé s tajným hlasováním.⁴⁰

Ústavní zákon o československé federaci, přijatý v říjnu 1968, změnil strukturu vrcholných zastupitelských sborů. Z jednokomorového Národního shromáždění bylo vytvořeno dvoukomorové Federální shromáždění, složené ze Sněmovny lidu a Sněmovny národů při rovnoprávnosti obou sněmoven. Sněmovna lidu měla 200 poslanců (v roce 1990 byl počet snížen na 150), volených v celé Československé socialistické republice přímou volbou v jednomandátových volebních obvodech, kde na každý obvod připadal stejný počet obyvatel. Sněmovna národů reprezentovala rovné státoprávní postavení obou republik, měla 150 poslanců (75 z ČSR a 75 ze SSR) volených přímou

³⁸ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 244-246.

³⁹ *tamtéž*, s. 247.

⁴⁰ *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-10-02].

volbou v jednomandátových volebních obvodech. Obě sněmovny byly voleny na dobu 5 let. Zákon o federaci také nově vytvořil vlády republik, Českou národní radu (200 poslanců) a Slovenskou národní radu (150 poslanců). Podmínky volebního práva a způsob výkonu volebního práva a odvolání poslanců stanovily zvláštní zákony národních rad.⁴¹

4.4 Vývoj po listopadu 1989

Zhroucení komunistického systému v Československu a počátek procesu změn symbolizuje 17. listopad 1989. Ústavním zákonem se z textu Ústavy z roku 1960 vypustil článek o vedoucí úloze Komunistické strany Československa, čímž byl vytvořen první předpoklad pro vznik pluralitního politického systému. Nepochybně klíčový význam mělo i schválení tří ústavních zákonů. Dva se vztahovaly k volbě prezidenta Československa a k jeho ústavnímu slibu, na který dne 29. prosince 1989 přísahal Václav Havel (po abdikaci Gustava Husáka dne 10. prosince 1989). Poslední schválený ústavní zákon umožnil kooptovat nové poslance Federálního shromáždění i obou národních rad na uvolněný mandát, na který rezignovali mnozí poslanci (exponenti) starého režimu. Volba proběhla samotným sborem podle návrhů politických stran a po dohodě s Občanským fórem a Veřejností proti násilí.⁴²

Následná příprava parlamentních voleb sebou přinesla řadu dalších změn jak v ústavních zákonech, tak i v zákonech týkajících se voleb do jednotlivých volebních institutů, a to v souvislosti s požadavkem rekonstrukce zákonodárných a zastupitelských sborů. Na to reagoval ústavní zákon o odvolání poslanců a na jejich místo kooptovat nové, toto znění se týkalo i národních výborů v České republice. Následný zákon ukončil éru národních výborů a vrátil se k územní (místní) samosprávě. Pro volby do zákonodárných sborů a pro komunální volby byl změněn většinový volební systém na systém poměrného zastoupení. Došlo ke změně povahy poslaneckého mandátu z vázaného poslaneckého mandátu na mandát volný, byla určena inkompatibilita (neslučitelnost) výkonu poslaneckého mandátu s výkonem jiných státních funkcí, byl snížen počet

⁴¹ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 248-250.

⁴² GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 51-53.

poslanců Sněmovny lidu Federálního shromáždění na 150 a byl změněn slib poslance Federálního shromáždění a člena vlády. V roce 1990 bylo zkráceno volební období zákonodárných sborů na 2 roky a volební období obecních zastupitelstev bylo vymezeno na 4 roky. V roce 1992 poslanci zákonodárných sborů získali mandát na 4 roky. Byla zavedena povinnost pro voliče hlasovat v prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků.⁴³

První svobodné parlamentní volby proběhly 8. – 9. června 1990 na základě všeobecného, rovného a přímého hlasovacího práva. Jejich vítězi se stala politická hnutí, která se postavila do čela veřejného odporu proti komunistickému režimu a s jeho představiteli vyjednávala. V České republice to bylo Občanské fórum a na Slovensku Veřejnost proti násilí.⁴⁴ Komunální volby proběhly 24. listopadu 1990.

Kandidátní listiny pro parlamentní volby mohly podávat pouze volební strany a volič mohl kandidátům, kterým dává přednost, zakroužkováním udělit 4 preferenční hlasy. Přidělování mandátů probíhalo ve dvou skrutiniích za pomoci Hagenbach-Bischoffovy metody. Jednotné kvorum pro vstup do prvního skrutinia bylo 5 % z celkového počtu platných hlasů. Ve volbách v roce 1992 bylo kvorum stanoveno v rozpětí 5 až 11 %. V roce 1990 byla vysoká volební účast, v České republice přišlo k parlamentním volbám celkem 96,8 % oprávněných voličů a na Slovensku 95,4 %. V roce 1992 volební aktivita občanů poklesla o 10 %. Zákon o obecních volbách používal d'Hondtovu metodu, která umožňovala přidělení všech mandátů v jednom skrutiniu.⁴⁵

Parlamentní volby, které proběhly 5. – 6. června 1992, se staly prvním krokem k pozdějšímu zániku České a Slovenské Federativní Republiky a následně vzniku České republiky a Slovenské republiky jako suverénních, svrchovaných států.

⁴³ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 255-260.

⁴⁴ *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-11-06].

⁴⁵ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 260-286.

4.5 Vznik České republiky

Dne 1. ledna 1993 vznikla samostatná Česká republika. Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) byla přijata Českou národní radou krátce před zánikem ČSFR dne 16. prosince 1992 a je součástí ústavního pořádku stejně jako Listina základních lidských práv a další ústavní zákony.

Ústava ve svém znění předznamenala řadu změn volebního systému hned v několika směrech. Parlament České republiky se stal dvoukomorový, složený z Poslanecké sněmovny a Senátu. Volby do Poslanecké sněmovny a krajské volby se budou konat na základě systému poměrného zastoupení a volby do Senátu se budou konat na základě většinového systému. Ústavní principy voleb byly konkretizovány ve volebních zákonech, které byly mnohokrát novelizovány, ovšem jen v několika případech způsobem, který lze z hlediska vývoje volebního systému pokládat za zásadní.⁴⁶

Poslanci České národní rady zvolení v parlamentních volbách v roce 1992 se dle Ústavy stali (vlastním rozhodnutím) od 1. ledna 1993 poslanci Poslanecké sněmovny – jedné z komor Parlamentu České republiky.

Nový volební zákon o volbách do Parlamentu přijatý v roce 1996 stanovil, že aktivní volební právo měli všichni občané České republiky starší 18 let, pasivní volební právo bylo stanoveno pro Poslaneckou sněmovnu od 21 let a pro Senát bylo zvýšeno na 40 let. Počet poslanců do Poslanecké sněmovny stanovil na 200 s délkou volebního období na 4 roky a počet senátorů do Senátu na 81 na dobu 6 let (při prvních volbách v roce 1996 se volilo všech 81 senátorů, pak bylo losem rozhodnuto, ve kterých obvodech se budou volit senátoři na 2 roky, na 4 roky a na 6 let, aby tak mohl být nastartován cyklus voleb po dvou letech). Zákon zachoval Hagenbach-Bischoffovu metodu pro rozdělování mandátů v Poslanecké sněmovně, jako nutnost stanovil kvorum pro získání mandátu 5 % pro jednotlivé strany, 7 % pro dvoučlenné, 9 % pro tříčlenné a 11 % pro čtyř a vícečlenné kolice z celkového počtu platných hlasů.

⁴⁶ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 305.

Pro přednostní přidělení mandátu zavedl jen jednu podmínku, a to získání nejméně 10 % preferenčních hlasů.⁴⁷

Způsob přepočtu hlasů na mandáty se stal předmětem ostrého politického boje v Parlamentu, který vyústil v novelizaci zákona o volbách do Parlamentu. Nově bylo zákonem zavedeno skrutinium upravenou d'Hondtovou metodou, kdy se počet platných hlasů pro každou volební stranu, v rámci každého volebního kraje měl dělit postupně čísly 1,42; 2; 3 a dále vždy číslem o jedno vyšším, načež následná novelizace zákona zavedla klasickou d'Hondtovu metodu (tj. 1, 2, 3 atd.). Kворum pro získání mandátu pro jednotlivé strany zákon zachoval, ale bylo zvýšeno kворum pro dvoučlenné na 10 %, pro tříčlenné na 15 % a pro čtyř a vícečlenné koalice na 20 % z celkového počtu platných hlasů. Stanovil také, že v případě, kdy do skrutinia nepostoupí alespoň 2 volební strany, snižují se požadované hranice pro vstup do skrutinia na 4 %, na 6, na 8 a na 10 %. Došlo ke zvýšení počtu volebních obvodů z 8 krajů na 35 obvodů, načež následnou novelizací zákona byl snížen počet volebních krajů na čtrnáct.⁴⁸

Česká republika se dnem 1. května 2004 stala členským státem Evropské unie. Přistoupení bylo schváleno občany České republiky v referendu konaném 13. – 14. června 2003, ve kterém vstup do EU podpořilo 77 % zúčastněných voličů. Historicky první volby do Evropského parlamentu se na území České republiky konaly ve dnech 13. – 14. června 2004.

Parlament schválil dne 8. února 2012 ústavní zákon, kterým změnil způsob volby prezidenta republiky. Přímá volba prezidenta nahradila dosavadní volbu prezidenta Parlamentem a v lednu 2013 volili prezidenta republiky poprvé přímo občané.

Současná právní úprava volebního práva České republiky vychází z celkového historického vývoje volebního práva.

Volby do Parlamentu České republiky do značné míry ovlivnil vývoj volebního práva v období první republiky, komunistického režimu a následného

⁴⁷ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 307-321.

⁴⁸ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 109.

vzniku samostatné České republiky. Zákonodárnou moc historicky představovalo dvoukomorové Národní shromáždění, skládající se z Poslanecké sněmovny a Senátu. Od současného stavu se odlišovalo především počtem poslanců a senátorů, aktivním a pasivním volebním právem, počtem volebních krajů a délkou volebního období. Obě komory byly rozpouštěny současně a volby se konaly najednou do obou komor, což v současné době není možné. Senát je nerozpuštělný. Pro obě komory parlamentu se volby konaly podle systému poměrného zastoupení, současná právní úprava určuje pro volby do Senátu většinový volební systém. Také počet skrutinií se ze tří snížil na dvě. Hagenbach-Bischoffova metoda ve druhém skrutiniu se zachovala.

Za první republiky byla volební povinnost, která však nebyla vymahatelná a neomluvená účast byla trestná a také obsahovala různé výjimky. Volební povinností byly také volby do Ústavodárného národního shromáždění v roce 1946, kdy volič hlasoval pro jednu ze čtyř politických stran, či v případě nesouhlasu s jejich politikou odevzdal jen tzv. prázdný lístek. Komunistický režim změnil volby do Národního shromáždění na jakýsi plebiscit, který potvrzoval daný politický režim. Volební zákon z roku 1954 zrušil volební povinnost, přesto vlivem komunistického režimu volební účast nespadla pod hranici 99 % až do doby zhroucení komunistického režimu a konání nových voleb v roce 1990.

Tajné hlasování bylo zavedeno v roce 1907 po zrušení kuriálního systému. V období první republiky byla oproti současnosti i přísnější pravidla tajného hlasování, kdy musela obvodní volební komise ověřovat skutečnost, zda má volič u sebe neoznačené všechny kandidátní listiny. Nebyla také zákonem stanovená povinnost hlasovat v prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků, což již současné jednotlivé volební zákony ve svém ustanovení stanovují. V období komunistického režimu ten, kdo hlasoval za plentou, se stal hned podezřelým, protože mohl odevzdat tzv. prázdný lístek, vyjadřující nesouhlas s komunistickým režimem. Po zhroucení komunistického režimu se nový režim jasně vymezil vůči starému. Kdy v zákoně výslovně uvedl povinnost hlasovat za plentou, a možnost, že volič může hlasovat za plentou, ze zákona úplně vyřadil. Také velikost volebních okrsků úzce souvisí s tajným hlasováním

a nemožnosti zjištění, jak volič hlasoval. Jejich velikost se v průběhu historie několikrát změnila, než dostala současnou podobu.

Historicky první volba prezidenta republiky proběhla aklamací. Současná přímá volba prezidenta nahradila dosavadní volbu prezidenta Parlamentem. Od současného stavu se volba prezidenta odlišovala především aktivním a pasivním volebním právem a délkou volebního období.

Zákonu o volbách do zastupitelstev krajů předcházela tzv. župní zákon, který následnou revizí vytvořil čtyři zemské obvody. Volby se konaly podle systému poměrného zastoupení, jako tomu je doposud. Od současného stavu se volby odlišovaly především počtem okresů a členů zastupitelstva v nich, aktivním a pasivním volebním právem. Tento systém veřejné správy byl zachován i po mnichovské dohodě, kdy proběhly volby do okresních a zemských národních výborů, které byly nepřímé – delegační. Stejně volební zásady byly využity při volbách do národních výborů všech stupňů, a to poprvé v květnu 1954. V roce 1990 byla ukončena éra národních výborů a následný zákon se vrátil k územní (místní) samosprávě.

Obecní volby patřily mezi prioritní otázky za první republiky. Byla schválena řada zákonů týkajících obecních voleb. Od současného stavu se volby odlišovaly především aktivním a pasivním volebním právem, délka volebního období zůstala zachována. Volby se konaly podle systému poměrného zastoupení, jako tomu je doposud, Hagenbach-Bischoffova metoda byla nahrazena d'Hondtovou metodou.

5 Mezinárodní dokumenty o ochraně lidských práv

Obecné i speciální mezinárodní právo obsahuje normy, které státům ukládají konání svobodných voleb a zakotvují jejich základní principy. Česká republika vychází především ze tří základních dokumentů a mezinárodních smluv, jež se problematiky voleb dotýkají. Jak uvádí Marek Antoš, je třeba přihlídnout také ke Kodexu správných postupů ve volebních záležitostech, který vydala Benátská komise při Radě Evropy.⁴⁹ Následně nám autorka tyto uvedené mezinárodní dokumenty přiblíží.

Jedním z nich je Všeobecná deklarace lidských práv, které byla přijata dne 10. prosince 1948 rezolucí Valného shromáždění, které mají podle Charty OSN charakter doporučení. Vytvořením tohoto uceleného souboru právních norem na ochranu lidských práv patří mezi nejdůležitější úspěchy Organizace spojených národů a stala se tak prvním mezinárodním uznáním práv a svobod každého člověka bez rozdílu.⁵⁰

Právo účastnit se vlády své země a právo účastnit se svobodných voleb stanoví přímo v článku 21 Všeobecná deklarace lidských práv. „Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.“⁵¹ Následně přiznává každému právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země a také stanoví základní principy voleb: základem vládní moci má být vůle lidu, vyjádřená správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

Dalším mezinárodním dokumentem, upravující v článku 25 právo na volby je Mezinárodní pakt o ochraně občanských a politických práv, který je součástí českého ústavního pořádku. „Každý občan má právo a možnost, bez jakýchkoli rozdílu uvedených v článku 2 a bez neodůvodněných omezení: a) podílet se na vedení veřejných záležitostí přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců; b) volit a být volen v pravidelných volbách, jež se budou

⁴⁹ ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-734-8, s. 13.

⁵⁰ *Lidská práva* [online]. Copyright © UNIC Praha | Informační centrum OSN, 2023. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava/>. [citováno 2023-09-14].

⁵¹ Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48, *Všeobecná deklarace lidských práv* v posledním znění, článek 21, odst. 1.

*konat na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva, tajným hlasováním zabezpečujícím svobodu hlasování; c) vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.*⁵² Odkaz na článek 2 vyjadřuje rozdíly tj. bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy, pohlaví, náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Právo na volby obsahuje také Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, resp. její článek 3 Dodatkového protokolu, sjednaného v Paříži dne 20. března 1952 a kterému dal Parlament České republiky souhlas k ratifikaci dne 1. března 2007. Tento článek zavazuje státy, aby v rozumných intervalech konaly svobodné volby s tajným hlasováním, a to za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárního sboru.⁵³

Práva volby se dotýkají také další mezinárodní smlouvy, které je vhodné zmínit a kterými je naše republika vázána. Úmluva o politických právech žen, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace a Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. Uvedené úmluvy převážně směřují k odstranění diskriminace žen a rasové diskriminace, kdy jejich obsahem je zákaz diskriminace chráněných skupin osob a s tím související právo na účast ve volbách. Ve své podstatě se jedná o rozvinutí zásad všeobecnosti a rovnosti volebního práva.

Principy voleb jsou zakotveny také v Kodexu správných postupů ve volebních záležitostech, který v roce 2002 zpracovala Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátská komise) a Parlamentní shromáždění Rady Evropy jej o rok později schválilo.⁵⁴ Kodex správných postupů ve volebních záležitostech považuje volby a jejich principy za evropské volební dědictví. Označuje volební právo jako všeobecné, rovné, svobodné, tajné a přímé a přidává požadavek, aby se volby konaly v pravidelných

⁵² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o *Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* v posledním znění, článek 25.

⁵³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o *Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod* v posledním znění, článek P1-3.

⁵⁴ *Benátská komise* [online]. Copyright © Rada Evropy, 2014. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e). [citováno 2023-09-17].

intervalech. Následující část je věnována podmínkám implementace daných principů. Procesním zárukám volebního práva je věnována největší pozornost.

5.1 Dokumenty upravující ochranu volebního práva v České republice

„Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“⁵⁵

„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“⁵⁶

Z výše uvedeného uvádí autorka jako první a nejdůležitější dokument upravující ochranu volebního práva Ústavu České republiky (dále jen „Ústava“), která byla přijata Českou národní radou dne 16. prosince 1992 a publikována ve Sbírce zákonů ČR pod č. 1/1993 Sb. S účinností od 1. ledna 1993.

Ústava v čl. 2 odst. 1 a 2 jednoznačně preferuje princip zastupitelské demokracie: *„Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.“* Moc zákonodárná přináleží Parlamentu, který je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Moc výkonná náleží prezidentovi republiky a vládě v čele s předsedou vlády. Moc soudní vykonávají jménem republiky nezávislé soudy. Soustavu soudů, podle článku 91 Ústavy, tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy a jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Mimo tuto soustavu soudů stojí Ústavní soud, jako soudní orgán ochrany ústavnosti.

Ústava rovněž zakotvuje v článku 15–20 základní zásady a principy voleb do Parlamentu České republiky, dále v článku 54–58 volbu prezidenta republiky a v článku 99–102 zásady voleb do krajských a obecních zastupitelstev.

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“), která byla vyhlášena usnesením předsednictva

⁵⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *ústava České republiky* v posledním znění, článek 1, odst. 1 a 2.

⁵⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *ústava České republiky* v posledním znění, článek 10.

České národní rady dne 16. prosince 1992 a publikována ve Sbírce zákonů ČR pod č. 2/1993 Sb.

Lidská práva či základní práva a svobody představují nejdůležitější subjektivní práva, která v čl. 1 ve větě druhé Listina přímo zaručuje: „*Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“ Nejedná se však o práva neomezená, v článku 41 Listina sama některá práva výrazně omezuje.

Listina ve svém ustanovení v druhém oddílu hlavy druhé systematicky upravuje politická práva. Obecným východiskem vnitrostátní právní úpravy voleb v České republice se stal článek 21, který stanoví: „*Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců. Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem. Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon. Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.*“

Podíl občanů na správě veřejných věcí přímo je prováděn ve formě referenda (lidového hlasování).

Vztah k volbám mají i další články uvedené v druhém oddílu hlavy druhé Listiny, především článek 17 zaručující svobodu projevu a právo na informace, článek 19 zaručující shromažďovací právo, článek 20 zaručující právo sdružovací a s ním úzce související článek 22, který je založen na svobodném vzniku a volné soutěži politických stran: „*Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.*“

Autorka zde následně uvede důležité volební zákony a vyhlášky upravující podmínky výkonu volebního práva v jednotlivých volebních institucích.

Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky, upravuje v § 1 podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, podrobnosti navrhování kandidátů na funkci prezidenta republiky, vyhlášení a provádění volby prezidenta a vyhlášení jejího výsledku a soudní přezkum.

Ministerstvo vnitra, v souvislosti s § 69 zákona o volbě prezidenta republiky, stanovilo prováděcí vyhláškou č. 294/2012 postup při úschově a archivaci hlasovacích lístků a ostatní volební dokumentace, postup při předávání podkladů

z kandidátních listin pro vytvoření registru kandidátů a při kontrole správnosti údajů uváděných na kandidátních listinách a dále postup Státní volební komise při losování čísel pro označení hlasovacích lístků. Stanovilo vzory volebních dokumentů a tiskopisů a určilo výši zvláštní odměny za výkon funkce člena okrskové volební komise a zvláštní okrskové volební komise, způsob její úhrady a výplaty a výše paušální náhrady ušlého výdělku za dobu výkonu funkce člena okrskové volební komise a zvláštní okrskové volební komise.

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, upravuje v § 1 odst. 1 podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb a rozsah soudního přezkumu. Platí pro volby do obou komor Parlamentu České republiky, § 1–23 obsahuje obecná ustanovení, volby do Poslanecké sněmovny upravují § 24–55, § 56–80 volby do Senátu a § 81–99 jsou věnovány organizačním a technickým opatřením, soudnímu přezkoumávání průběhu a výsledku voleb a ustanovením společným, přechodným a závěrečným.

Ministerstvo vnitra, v souvislosti s § 92 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, stanovilo prováděcí vyhláškou č. 233/2000 postup při sestavování a vedení zvláštních seznamů a pořizování výpisů z nich, způsob a postup ověřování způsobilosti pro výkon funkce zaměstnance pověřeného činností na úseku voleb. Stanovilo postup při předávání podkladů z kandidátních listin pro vytvoření registru kandidátů a číselníků kandidátů a kandidujících volebních stran a při kontrole správnosti údajů uváděných na kandidátních listinách a přihláškách k registraci a losování čísel pro označení hlasovacích lístků. Dále stanovilo postup při úschově a archivaci hlasovacích lístků a ostatní volební dokumentace a stanovilo vzory volebních dokumentů a tiskopisů. Určilo výši zvláštní odměny a paušální náhrady ušlého výdělku za výkon funkce člena okrskové volební komise a člena zvláštní okrskové volební komise, způsob její úhrady a výplaty.

Ministerstvo financí, podle § 92 odst. 2 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, stanovilo vyhláškou č. 396/2003 bližší podmínky způsobu složení a vrácení kauce a složení a vrácení příspěvků na volební náklady.

Ministerstvo zahraničních věcí, v souvislosti s § 92 odst. 3 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, stanovilo vyhláškou č. 118/2006 zastupitelské úřady, kterým budou při volbách do Poslanecké sněmovny

hlasovací lístky dodány, a zastupitelské úřady, kterým bude hlasovací lístek zaslán k vytištění nebo rozmnožení přenosovou technikou.

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, upravuje podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb do zastupitelstev krajů a rozsah soudního přezkumu pro volby do zastupitelstev krajů.

Ministerstvo vnitra, v souvislosti s § 59 zákona o volbách do zastupitelstev krajů, stanovilo prováděcí vyhláškou č. 152/2000 jednací řád Státní volební komise, způsob a postup ověřování způsobilosti pro výkon funkce zaměstnance pověřeného činností na úseku voleb. Stanovilo postup při úschově a archivaci hlasovacích lístků a ostatní volební dokumentace, dále stanovilo vzory volebních dokumentů a tiskopisů a postup při předávání podkladů z kandidátních listin pro vytvoření registru kandidátů a při kontrole správnosti údajů uváděných na kandidátních listinách. Určilo výši zvláštní odměny a paušální náhrady ušlého výtěžku za výkon funkce člena okrskové volební komise a způsob její úhrady a výplaty.

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, upravuje v souladu s právem Evropských společenství v § 1 podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb do zastupitelstev obcí a rozsah soudního přezkumu pro volby do zastupitelstev obcí.

Ministerstvo vnitra, v souvislosti s § 74 zákona o volbách do zastupitelstev obcí, určilo prováděcí vyhláškou č. 59/2002 výši zvláštní odměny a paušální náhrady ušlého výtěžku za výkon funkce člena okrskové volební komise a způsob její úhrady a výplaty. Stanovilo způsob a postup ověřování způsobilosti pro výkon funkce zaměstnance pověřeného činností na úseku voleb a postup při vytváření volebních okrsků, sestavování a vedení seznamů, při vybavení volebních místností, při úschově a archivaci volební dokumentace. Dále stanovilo postup při předávání a kontrole podkladů z kandidátních listin pro vytvoření registru kandidátů a číselníků kandidátů a kandidujících volebních stran a způsobu losování pořadí volebních stran na hlasovacích lístků, také stanovilo vzory volebních dokumentů a tiskopisů.

Zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu, upravuje v § 1 podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb a rozsah soudního

přezkumu při volbách do Evropského parlamentu konaných na území České republiky.

Ministerstvo vnitra, v souvislosti s § 70 zákona o volbách do Evropského parlamentu, určilo prováděcí vyhláškou č. 409/2003 postup obecních úřadů při sestavování a vedení seznamů voličů pro volby do Evropského parlamentu. Stanovilo postup při předávání a kontrole podkladů z kandidátních listin pro vytvoření registrů kandidátů a číselníků kandidátů a kandidujících volebních stran a způsobu losování čísel pro označení hlasovacích lístků, také stanovilo postup při úschově a archivaci volební dokumentace a vzory volebních dokumentů a tiskopisů. Dále stanovilo podmínky způsobu složení a vrácení příspěvku a také výši zvláštní odměny a paušální náhrady ušlého výdělku za výkon funkce člena okrskové volební komise a způsob její úhrady a výplaty.

Je důležité také zmínit zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, který ve zvláštním ustanovení o řízení díl 4 upravuje podmínky soudnictví ve věcech volebních.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, který ve zvláštním ustanovení o řízení před Ústavním soudem oddíl třetí upravuje podmínky ve věcech řízení o ústavních stížnostech.

V současné době se projednávají následující změny volebních zákonů. Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR a zákona o volbě prezidenta republiky, ve které právní úprava navrhuje zavedení institutu korespondenčního hlasování ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a ve volbě prezidenta republiky pro voliče nacházející se v zahraničí.

Další projednávanou novelou je novela Ústavy České republiky, ve které právní úprava navrhuje větší a časově stanovenou fixaci senátních volebních obvodů, kdy změnu volebních obvodů lze provést nejdříve po uplynutí dvanácti let od poslední takové změny územního vymezení volebních obvodů. Součástí návrhu je také pevné zakotvení termínu konání voleb do Senátu a voleb do zastupitelstev územních samosprávných celků.

Projednávaný zákon o správě voleb navrhuje změnit celkovou soustavu volebních zákonů a sjednotit jejich úpravu. Navrhuje rozdělení na úpravu volebních systémů a na úpravu správy voleb, které věnuje jeden obecný předpis

společný pro všechny druhy voleb. Vytvoří také Informační systém správy voleb, který bude obsahovat centrální seznam voličů, registr kandidátních listin, registr okrskových volebních komisí a nástroj pro sestavování elektronických petic.

Posledním projednávaným zákonem je změnový zákon, ve kterém právní úprava reaguje na předkládaný zákon o správě voleb tím, že formou změnového zákona promítá jeho úpravu především do stávajících volebních zákonů, případně do dalších dotčených zákonů.⁵⁷

⁵⁷ *Projednávané změny volebních zákonů* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/projednavane-zmeny-volebnich-zakonu.aspx>. [citováno 2024-02-27].

6 Aktivní a pasivní volební právo v České republice

Volební právo v České republice můžeme chápat jako jedno z významných subjektivních práv principu zastupitelské demokracie. V tomto smyslu chápané volební právo se dělí na aktivní volební právo a pasivní volební právo.

Aktivní volební právo má každý občan České republiky, který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let, a jeho způsobilost k výkonu volebního práva nebyla omezena. Každý občan České republiky má právo volit do Parlamentu České republiky, do úřadu prezidenta, do krajského a obecního zastupitelstva a do Evropského parlamentu.

Pasivní volební právo přiznává každému občanovi České republiky kandidovat a být volen do jednotlivých volebních institutů za splnění stanovených podmínek v jednotlivých volebních zákonech.

Aktivní a pasivní volební právo vychází z ústavně zaručených principů volebního práva, a to konkrétně ze všeobecného volebního práva a jednotlivých volebních zákonů do volebních institutů, ve kterých je okruh podmínek práva volit a být volen stanoven různě. Jde o podmínky uznání a realizace volebního práva, které zaručují svobodný projev vůle.

V následujících podkapitolách a oddílech podkapitoly autorka více přiblíží jednotlivé podmínky volebního práva stejně jako způsob a průběh voleb do jednotlivých volebních institutů.

Tabulka 4 – Přehled volebního práva v ČR do jednotlivých volebních institutů

Volená instituce	Právo aktivní	Právo pasivní	Délka volebního období	První volby v ČR	Počet rozdělovaných mandátů	Volební systém
Poslanecká sněmovna PČR	18	21	4 roky	1992 (ČNR)	200	poměrný
Senát PČR	18	40	6 let ($\frac{1}{3}$ Senátu se volí každé 2 roky)	1996	81 (každé 2 roky $\frac{1}{3}$ Senátu – tj. 27 mandátů)	většinový
Prezident republiky	18	40	5 let	1993 nepřímá volba 2013 přímá volba	1	většinový (od 2013)
Zastupitelstvo kraje	18	18	4 roky	2000	675 (počet zastupitelů všech 13 krajů v ČR)	poměrný

Zastupitelstvo obce	18	18	4 roky	1994	62178 (počet zastupitelů všech obcí v ČR)	poměrný
Evropský parlament	18	21	5 let	2004	21 (počet poslanců EP za ČR. Celkový počet poslanců EP je 720)	poměrný

6.1 Volby do Parlamentu České republiky

Do obou komor Parlamentu České republiky se volí na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním, tyto hlavní principy parlamentních voleb jsou definovány Ústavou a podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky.

Volby do Parlamentu České republiky se na území České republiky konají ve lhůtě počínající 30 dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.⁵⁸ Vyhláší je prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Rozhodnutí o vyhlášení voleb se uveřejňuje ve Sbírce zákonů. Překážkami ve výkonu volebního práva je zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu a omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva. Hlasování do Parlamentu České republiky probíhá ve stálých volebních okrscích po dobu 2 dnů.⁵⁹

Ústava ve svém článku 26 definuje mandát v Parlamentu České republiky jako volný, když říká, že: „*Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně v souladu se svým slibem a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy.*“ To značí, že poslanec či senátor se při rozhodování nemusí ohlížet na názory voličů, kteří ho volili, ani na názor volební strany, které jej kandidovaly.

S funkcí poslance a senátora je, podle článku 22 Ústavy, neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon. Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu podle článku 21 Ústavy.

⁵⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *ústava České republiky* v posledním znění, článek 17, odst. 1.

⁵⁹ Zákon č. 247/1995 Sb., *o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů* v posledním znění, § 1 až § 3.

6.1.1 Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Poslanecká sněmovna je dolní komora Parlamentu České republiky, která má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu 4 let. Poslancem může být zvolen každý občan, který alespoň v druhý den voleb dosáhl nejméně 21 let, a ve dnech voleb nebyla jeho způsobilost k výkonu volebního práva omezena. Volby do Poslanecké sněmovny se konají podle systému poměrného zastoupení ve volebních krajích (vyšší územní samosprávné celky) na území České republiky. Mandáty jsou kandidujícím volebním stranám rozdělovány ve vícemandátových volebních krajích podle tzv. republikového mandátového čísla. Výše zmíněné již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.2. Volit do Poslanecké sněmovny lze také v zahraničí na českých zastupitelských a konzulárních úřadech.⁶⁰

Do Poslanecké sněmovny nemůže kandidovat nezávislý kandidát. Kandidátní listiny, podle § 31 a 32 volebního zákona, k volební registraci mohou podat pouze volební strany nejpozději 66 dnů přede dnem voleb krajskému úřadu, prostřednictvím svého zmocněnce. Každá volební strana připojí ke kandidátní listině potvrzení o složení příspěvku na volební náklady (dále jen „příspěvek“) ve výši 19 000 Kč a vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí se svou kandidaturou a nejsou mu známy žádné překážky volitelnosti a není uveden na kandidátní listině jiné volební strany. Po uplynutí 60. dne přede dnem voleb nelze již doplňovat do kandidátní listiny další kandidáty ani vzájemně měnit jejich pořadí. Kandidát se ale může, podle § 36 odst. 1 volebního zákona, ještě do 48 hodin před zahájením voleb písemně vzdát své kandidatury, stejným způsobem může zmocněnec volební strany jeho kandidaturu odvolat.

Za výsledky voleb do Poslanecké sněmovny se, podle § 85 volebního zákona, poskytuje příspěvek na úhradu volebních nákladů, který činí 100 Kč za každý odevzdaný hlas. Tento příspěvek obdrží volební strana, která ve volbách získala nejméně 1,5 % z celkového počtu platných hlasů.

Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

⁶⁰ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů v posledním znění, § 24 až § 26.

Nejbližší volby do Poslanecké sněmovny se budou konat v roce 2025.

6.1.2 Volby do Senátu Parlamentu České republiky

Senát je horní komora Parlamentu České republiky, která má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu 6 let, přičemž každé 2 roky se volí třetina senátorů. Senátorem může být zvolen každý občan, který alespoň v druhý den voleb dosáhl nejméně 40 let, a ve dnech voleb nebyla jeho způsobilost k výkonu volebního práva omezena.⁶¹

Volby do Senátu se konají podle většinového volebního systému ve volebních obvodech a pouze na území České republiky. Probíhají ve dvou kolech, což již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.1. Pro volby do Senátu, podle § 59 volebního zákona, bylo území státu rozděleno na 81 jednomandátových volebních obvodů, přičemž každé 2 roky se konají ve 27 volebních obvodech (jedna třetina), kde byly vyhlášeny. Podoba volebních obvodů byla stanovena v příloze volebního zákona. V každém volebním obvodu se volí jeden senátor.

Každá volební strana, podle § 60 a 61 volebního zákona, může ve volbách do Senátu navrhnout pouze jednoho kandidáta v každém volebním obvodu. Do Senátu může kandidovat i nezávislý kandidát, tedy i ten, koho nenavrhuje žádná volební strana. Přihláška k volební registraci se podává nejpozději 66 dnů přede dnem voleb pověřenému obecnímu úřadu v sídle volebního obvodu. Každý kandidát musí doložit potvrzení o složení kauce ve výši 20 000 Kč, která je vrácena pouze v případě, že kandidát získal alespoň 6 % z celkového počtu platných hlasů. Dále musí každý kandidát doložit doklad o státním občanství, vlastnoručně podepsané prohlášení, že souhlasí se svou kandidaturou a nezávislý kandidát musí ještě navíc doložit petici s 1 000 podpisy oprávněných voličů z volebního kraje, kteří podporují jeho kandidaturu.

Zanikne-li v průběhu volebního období senátorovi mandát, konají se v příslušném volebním obvodu doplňovací volby.

Nejbližší volby do Senátu se budou konat na podzim v roce 2024.

⁶¹ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů v posledním znění, § 56 a § 57.

6.2 Přímá volba prezident republiky

Prezident republiky je hlavou státu. Hlavní principy přímé volby prezidenta republiky jsou definovány Ústavou a podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky.

Prezident republiky je tudíž volen občany České republiky v přímých volbách a jeho legitimita je fundamentálně spjata a odvozena od lidu, nikoliv od Parlamentu ČR (jako dříve), což se chápe jako průlomový prvek přímé demokracie. Volební období prezidenta republiky trvá 5 let a nemůže být zvolen více než 2× za sebou. Prezidentem republiky může být zvolen občan České republiky, který je volitelný do Senátu tzn., že dosáhl nejméně 40 let a ve dnech voleb nebyla jeho způsobilost k výkonu volebního práva omezena.⁶²

Přímá volba prezidenta republiky se koná podle většinového volebního systému a probíhá ve dvou kolech, což již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.1. Hlasování při volbě prezidenta, podle § 2 volebního zákona, na území České republiky probíhá ve stálých volebních okrscích (dále jen „volební okrsek“) a mimo území České republiky ve zvláštních stálých volebních okrscích (dále jen „zvláštní volební okrsek“).

Navrhovat kandidáta, podle § 21 a § 25 volebního zákona, je oprávněno nejméně 20 poslanců, 10 senátorů nebo každý občan České republiky starší 18 let, podpoří-li jeho návrh petice s 50 000 podpisy oprávněných voličů České republiky. Navrhující poslanci, senátoři či občan mohou navrhnout pouze jednoho kandidáta. Kandidátní listina se podává nejpozději 66 dnů přede dnem volby prezidenta Ministerstvu vnitra. Každý kandidát musí doložit vlastnoručně podepsané prohlášení, že souhlasí se svou kandidaturou a navrhující občan musí ještě navíc doložit petici.

Volba prezidenta republiky se, podle čl. 56 odst. 7 až 9 Ústavy, koná v posledních 60 dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky, nejpozději však 30 dnů před uplynutím jeho volebního období. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do 90 dnů. Volbu prezidenta republiky vyhláší předseda Senátu nejpozději 90 dnů před jejím konáním, uvolní-li se úřad prezidenta republiky, vyhlásí volbu nejpozději do 10 dnů a poté

⁶² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *ústava České republiky* v posledním znění, článek 54 až článek 58.

nejpozději 80 dnů před jejím konáním. Není-li funkce předsedy Senátu obsazena, vyhláší volbu předseda Poslanecké sněmovny.

Historicky první přímá volba prezidenta České republiky proběhla 11. – 12. ledna 2013 (1. kolo) a 25. – 26. ledna 2013 (2. kolo).

Nejbližší přímá volba prezidenta republiky se bude konat v roce 2028.

6.3 Volby do zastupitelstev krajů

Hlavní principy volby do zastupitelstev krajů jsou definovány Ústavou a podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Tento zákon se nevztahuje na volby do zastupitelstva hlavního města Prahy.

Volby do zastupitelstev krajů, jakožto volby do vyšších územně samosprávných celků, se konají, podle § 1 odst. 2 volebního zákona, každé 4 roky a hlasování probíhá pouze na území České republiky. Počet obyvatel kraje, podle § 69 volebního zákona, určuje počet volených členů zastupitelstva kraje: má-li kraj méně než 600 tisíc obyvatel, je počet členů zastupitelstva kraje 45, v rozmezí 600 tisíc až 900 tisíc obyvatel je to 55 a kraj s více než 900 tisíci obyvateli má v zastupitelstvu 65 členů.

Tabulka 5 – Počet rozdělovaných mandátů podle počtu obyvatel kraje⁶³

počet obyvatel kraje	počet členů zastupitelstva kraje
do 600 000 obyvatel	45 členů
nad 600 000 do 900 000 obyvatel	55 členů
nad 900 000 obyvatel	65 členů

Právo volit do zastupitelstva kraje má státní občan České republiky starší 18 let s trvalým pobytem v obci, která náleží do územního obvodu kraje. Právo být volen má každý volič, pokud u něj nenastala zákonná překážka (omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva či osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody). Neslučitelnost funkce člena zastupitelstva kraje s jinými funkcemi je vymezena v § 5 volebního zákona. Volby do zastupitelstev krajů

⁶³ Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů v posledním znění, § 69, odst. 1.

se konají podle systému poměrného zastoupení ve volebních obvodech na území České republiky. Rozdělení mandátů již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.2. Volby do zastupitelstev krajů, podle § 3 volebního zákona, vyhlašuje prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním.

Kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev krajů, podle § 20 volebního zákona, mohou podat pouze volební strany nejpozději 66 dnů přede dnem voleb krajskému úřadu, prostřednictvím svého zmocněnce. Každá volební strana připojí ke kandidátní listině vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí se svou kandidaturou a nejsou mu známy žádné překážky volitelnosti a není uveden na kandidátní listině jiné volební strany. Kandidátní listiny jsou vázané.

Jestliže se počet členů zastupitelstva kraje v témže volebním období sníží o více než polovinu oproti počtu stanovenému zákonem a nejsou-li náhradníci, konají se, podle § 51 volebního zákona, nové volby, které vyhlásí ministr vnitra.

Nejbližší volby do zastupitelstev krajů se budou konat na podzim v roce 2024.

6.4 Volby do zastupitelstev obcí

Hlavní principy volby do zastupitelstev obcí jsou definovány Ústavou a podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. Tento zákon se vztahuje na volby do zastupitelstva obcí, městysů, měst, statutárních měst i jejich obvodů či částí a na všechna zastupitelstva v hlavním městě Praze.

Volby do zastupitelstev obcí, jakožto volby do základních územně samosprávných celků, se konají každé 4 roky a hlasování probíhá pouze na území České republiky. Volební zákon v § 27 povoluje v obcích do 10 tisíc obyvatel vytvářet více volebních obvodů, ale pouze tak, aby se v nich volilo nejméně 5 členů zastupitelstva obce, obce v rozmezí 10 tisíc až 50 tisíc obyvatel mají 7 členů zastupitelstva v každém volebním obvodu a obce s více než 50 tisíci obyvateli mají 9 členů zastupitelstva v každém volebním obvodu. Z toho vyplývá, že minimální počet členů zastupitelstva obce musí být 5 a maximální může být až 55, přičemž zastupitelstvo hlavního města Prahy může mít

až 70 členů. Konkrétní počet je závislý od počtu obyvatel obce a od rozhodnutí zastupitelstva obce.

Právo volit do zastupitelstva obce, podle § 4 volebního zákona, má státní občan České republiky starší 18 let s trvalým pobytem v obci a státní občan jiného státu, který splňuje stejná kritéria a jemuž právo volit přiznává mezinárodní úmluva, kterou je Česká republika vázána. Právo být volen má, podle § 5 volebního zákona, každý volič, pokud u něj nenastala zákonná překážka (omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, či ochrany zdraví lidu a výkon služby vojáka v zahraničí). Neslučitelnost funkce člena zastupitelstva obce s jinými funkcemi je ve volebním zákoně vymezena poměrně rozsáhle. Volby do zastupitelstev obcí se konají podle systému poměrného zastoupení v daném volebním obvodu na území České republiky. Rozdělení mandátů již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.2. Volby do zastupitelstev obcí vyhláší, podle § 3 volebního zákona, prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním.

Kandidátní listiny pro volby do zastupitelstva obce mohou, podle § 21 a § 22 volebního zákona, podat volební strany, jejich součástí může být i nezávislý kandidát, nejpozději 66 dnů přede dnem voleb registračnímu úřadu, prostřednictvím svého zmocněnce. Každá volební strana připojí ke kandidátní listině vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí se svou kandidaturou a nejsou mu známy žádné překážky volitelnosti a není uveden na kandidátní listině jiné volební strany a nezávislý kandidát musí ještě navíc doložit petici podepsanou voliči podporujícími jeho kandidaturu. Kandidátní listiny jsou otevřené.

Jak uvádí Jiří Hřebejk, jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží o více než polovinu, nebo pod hranici 5, oproti počtu stanovenému zákonem a nejsou-li náhradníci, nebo vznikne-li nová obec, nová městská část či obvod, nebo dojde-li k rozpuštění zastupitelstva obce, konají se nové volby, které vyhlásí ministr vnitra. Zastupitelstvo vzniklé v nových volbách má funkční období

kratší, aby byl dodržen stabilní podzimní termín celostátních komunálních voleb v 4letém cyklu.⁶⁴

Nejbližší volby do zastupitelstev obcí se budou konat v roce 2026.

6.5 Volby do Evropského parlamentu

Volby do Evropského parlamentu se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu.

Volby do Evropského parlamentu se, podle § 2 a § 3 volebního zákona, konají v posledním roce funkčního období Evropského parlamentu, na území České republiky je vyhlašuje prezident republiky na základě rozhodnutí Rady Evropské unie nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Rozhodnutí o vyhlášení voleb se uveřejňuje ve Sbírce zákonů. Hlasování do Evropského parlamentu probíhá ve stálých volebních okrscích po dobu 2 dnů.

Překážkami ve výkonu volebního práva, podle § 5 odst. 2 volebního zákona, jsou zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu a omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva.

Poslanci Evropského parlamentu jsou voleni na dobu 5 let a Českou republiku, na základě rozhodnutí Evropské rady ze dne 29. června 2018, zastupuje 21 poslanců. Právo volit na území České republiky do Evropského parlamentu má, podle § 5 volebního zákona, každý občan České republiky starší 18 let a občan jiného členského státu starší 18 let, který je v České republice nejméně 45 dnů přihlášený k trvalému či přechodnému pobytu. Každý volič může v týchž volbách hlasovat jen jednou. Právo být volen na území České republiky do Evropského parlamentu má, podle § 6 volebního zákona, každý občan České republiky a občan jiného členského státu, který je v České republice nejméně 45 dnů přihlášený k trvalému či přechodnému pobytu, který je starší 21 let a nenastala-li u něj žádná zákonná překážka. Každý může v týchž volbách kandidovat jen jednou. Volby do Evropského parlamentu se konají podle systému poměrného zastoupení a rozdělení mandátů již autorka podrobněji roze-psala v podkapitole 3.2. Mandát poslance Evropského parlamentu je volný.

⁶⁴ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7, s. 266.

Neslučitelnost funkce poslance Evropského parlamentu je vymezena v § 53 volebního zákona.

Kandidátní listiny pro volby do Evropského parlamentu mohou, podle § 21 a § 22 volebního zákona, podat volební strany, nejpozději 66 dnů přede dnem voleb Ministerstvu vnitra, prostřednictvím svého zmocněnce. Každá volební strana připojí ke kandidátní listině doklad o státním občanství kandidáta, potvrzení o složení příspěvku ve výši 19 000 Kč, vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí se svou kandidaturou a nejsou mu známy žádné překážky volitelnosti a nedal souhlas s uvedením na jiné kandidátní listině, a to ani v jiném členském státě.

Za výsledky voleb do Evropského parlamentu se, podle § 65 volebního zákona, poskytuje příspěvek na úhradu volebních nákladů, který činí 30 Kč za každý odevzdaný hlas. Tento příspěvek obdrží volební strana, která ve volbách získala nejméně 1 % z celkového počtu platných hlasů.

Nejbližší volby do Evropského parlamentu se budou na území České republiky konat 7. – 8. června 2024, počet poslanců, na základě rozhodnutí Evropské rady ze dne 22. září 2023, zůstane zachován.

7 Organizace voleb v České republice

Organizace voleb je proces, který zahrnuje veškeré kroky od samotného vyhlášení voleb, jejich přípravy po následnou samotnou volbu a v neposlední řadě zjišťování či případně ověřování výsledků voleb. Do celého procesu voleb je zapojeno mnoho státních institucí (s výjimkou okrskových volebních komisí), které mají své kompetence při organizaci voleb na různých úrovních.

Následně autorka uvede instrumenty, které spadají do organizace voleb v České republice, a to: seznamy voličů, volební obvody (resp. kraje) a okrsky, volební orgány, navrhování kandidátů, vyhlášení voleb, způsob hlasování a zjišťování volebních výsledků, předčasné volby, dodatečné volby, doplňkové volby, zánik mandátu.

Seznam voličů – podle § 28 zákona o volbách do zastupitelstev obcí byly vytvořeny stálé seznamy voličů, které vede z úřední povinnosti obecní úřad pro voliče, kteří jsou v dané obci přihlášení k trvalému pobytu. Stálý seznam je využíván i pro další druhy voleb. Každý volič může být zapsán pouze v jednom stálém seznamu. Volič má právo zkontrolovat, zda je na seznamu uveden, případně žádat doplnění údajů či provedení oprav. Obecní úřad musí žadateli do 48 hodin vyhovět nebo mu písemně sdělit důvody, proč tak nelze učinit. Proti rozhodnutí obecního úřadu je možno se obrátit na příslušný správní soud v místě sídla obecního úřadu. Ve stálém seznamu se vedle údajů o voličích evidují také v poznámce případné překážky výkonu volebního práva. Dva dny před volbami obecní úřad stálý seznam uzavře a předá daným okrskovým volebním komisím výpisy ze seznamu se soupisem oprávněných voličů.

Zvláštní seznam voličů – vede, podle § 6 odst. 1 až 4 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, příslušný obecní úřad pro voliče, kteří nejsou na jeho území přihlášení k trvalému pobytu a kteří, momentálně vykonávají v obvodu obce základní vojenskou službu, nebo jsou zde v nemocnici, porodnici, sanatoriu, ústavu sociální péče či v obdobném ústavu a zařízení, nebo jsou zde v policejní cele, v místě výkonu vazby či trestu odnětí svobody, nebo zde hlasují na voličský průkaz. Při zapsání do tohoto seznamu zašle obecní úřad, který ho vede, obecnímu úřadu v obci, kde je volič zapsán ve stálém seznamu, potvrzení o tom, že tento volič byl nahlášen k zápisu do zvláštního seznamu.

Zvláštní seznamy vedou také, podle § 6 odst. 5 až 7 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, zastupitelské úřady České republiky v zahraničí, a to pro voliče, kteří mají bydliště mimo území České republiky nebo hlasují na zastupitelském úřadu na voličský průkaz.

Voličský průkaz – je veřejnou listinou, na jejímž základě je volič oprávněn hlasovat ve vybraných volbách mimo volební okrsek, kde je zapsán ve stálém seznamu u obecního úřadu. O voličský průkaz může požádat každý volič u obecního úřadu podle jeho místa trvalého bydliště, nebo u zastupitelského úřadu v zahraničí. Tiskopis voličského průkaz je jednotný pro všechny druhy voleb. Pro volby do zastupitelstev obcí se voličský průkaz nevydává.⁶⁵

Volební kraje – jsou základní organizační jednotky pro volby do Poslanecké sněmovny. V rámci krajů se podávají kandidátní listiny a rozdělují mandáty. Volebními kraji jsou vyšší územní samosprávné celky.

Volební obvod – pro volby do Senátu volební zákon nově vytvořil celkem 81 volebních obvodů, přičemž v § 94 zákona o volbách do Parlamentu České republiky stanovil, v kterých volebních obvodech byli senátoři v prvních volbách (v listopadu 1996) voleni na 2 roky, na 4 roky a na 6 let. Od roku 1998 jsou voleni vždy ve 27 volebních obvodech na 6 let.

Volební okrsky – se, podle § 26 zákona o volbách do zastupitelstev obcí, vytvářejí v každé obci pro odevzdání hlasovacích lístků a pro sčítání hlasů, platí pravidlo 1 volební okrsek = 1 volební místnost. Volební okrsky mají zahrnovat přibližně 1 000 voličů, stanovuje je starosta obce a jsou vedeny v Registru územní identifikace, adres a nemovitostí. Měnit je může pouze v případech, pokud dojde ke zvýšení nebo snížení počtu voličů o více jak jednu třetinu, nebo ke změně hranic obce, či není-li hranice volebního okrsku shodná s hranicí volebního obvodu pro volby do Senátu a pro volby do zastupitelstev obcí. Nelze je měnit v době od vyhlášení voleb do vyhlášení celkových výsledků voleb Státní volební komisí.

Volební orgány – podle § 7 zákona o volbách do zastupitelstev krajů byla vytvořena Státní volební komise, která je stálým orgánem na úseku voleb, předsedou je ministr vnitra, členy a náhradníky jmenuje vláda České republiky.

⁶⁵ *Voličský průkaz* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/voliccky-prukaz.aspx>. [citováno 2023-11-06].

Státní volební komise koordinuje přípravu, organizaci, průběh a provedení jednotlivých druhů voleb, losuje čísla k označení hlasovacích lístků a uveřejňuje celkové výsledky jednotlivých druhů voleb.

Ústředním orgánem státní správy na úseku voleb je Ministerstvo vnitra, které metodicky řídí organizační a technickou přípravu, průběh a provedení jednotlivých druhů voleb a zajišťuje tisk volebních materiálů a hlasovacích lístků.

Český statistický úřad vypracovává závazný systém zjišťování a zpracování výsledků jednotlivých druhů voleb a zajišťuje vyhotovení programového vybavení pro zpracování a poskytování výsledků jednotlivých druhů voleb, dále mimo jiné zabezpečuje technický systém zpracování výsledků jednotlivých druhů voleb, zpracovává celkové výsledky jednotlivých druhů voleb, vyhotovuje registry a číselníky kandidátů či provádí školení členů okrskových volebních komisí.

Ministerstvo zahraničních věcí organizačně a technicky zabezpečuje přípravu, průběh a provedení určitých druhů voleb v zahraničí, předává zvláštní seznamy voličů vedené zastupitelskými úřady Ministerstvu vnitra.

Mimo krajský úřad, obecní úřad atd., jsou dalším důležitým volebním orgánem okrskové volební komise (dále jen „komise“), které se zřizují ve volebních okrscích a které dbají o pořádek ve volební místnosti, zajišťují hlasování a dozírají na jeho průběh, sčítají hlasy, vyhotovují zápisy o průběhu a výsledku hlasování a volební dokumentaci odevzdávají do úschovy obecnímu úřadu. Členem této komise může být každý volič, u něhož nenastala překážka ve výkonu volebního práva a který není kandidátem pro volby, pro které byla komise vytvořena. Komise se převážně skládají z vyslaných zástupců volebních stran, kdy důvodem je vzájemná kontrola a osobní dohled na správnost zpracovávaných výsledků.

Navrhování kandidátů – způsob navrhování kandidátů již autorka podrobněji rozepsala v kapitole 6 a náležitosti, které má kandidátní listina obsahovat jsou uvedeny v jednotlivých volebních zákonech.

Kandidátní listina slouží k představení kandidáta či kandidátů volební strany, kdy hlavním kritériem odlišujícím jednotlivé typy kandidátních listin, je možnost ovlivnit pořadí kandidátů na listině pomocí tzv. preferenčních hlasů. Pro volby do Poslanecké sněmovny, do krajských zastupitelstev a Evropského parlamentu se využívá tzv. vázaná kandidátní listina s možností preferenčních

hlasů. Pro volby do obecních zastupitelstev se využívá tzv. otevřená kandidátní listina. Volič má možnost využít panašování tzn., že může hlasovat pro jednu volební stranu, nebo jednotlivé kandidáty, případně může kombinovat uvedené způsoby.

Po registraci kandidátních listin či přihlášek do jednotlivých druhů voleb zajistí daný registrační úřad, kde byla kandidátní listina či přihláška podána, tisk hlasovacích lístků.

7.1 Den voleb

Vyhlášení voleb do jednotlivých volebních institutů, jakým způsobem a kdo volby vyhlašuje, jejich konání a lhůty spojené s vyhlášením voleb do jednotlivých volebních institutů, již autorka podrobněji rozepsala v kapitole 6.

Volby se konají ve 2 dnech, kterými jsou pátek a sobota. První den voleb začíná hlasováním v 14.00 hodin a končí ve 22.00 hodin. Druhý den voleb začíná hlasováním v 8.00 hodin a končí v 14.00 hodin.

Volební kampaň – je jakákoliv propagace kandidující volební strany či kandidáta, nebo volební agitace v jejich prospěch. Musí probíhat čestně a poctivě, její financování musí být transparentní. Volební kampaň není časově omezená, není však možno agitovat ve volební místnosti a jejím okolí. Výsledky předvolebních a volebních průzkumů je zakázáno zveřejňovat 3 dny před volbami. Porušení těchto povinností fyzickou osobou v souvislosti s volební kampaní je přestupkem, právnickou osobou správním deliktem. Přestupky, správní delikty a výše pokut jsou uvedeny v jednotlivých volebních zákonech. Pro volby do Poslanecké sněmovny, do Evropského parlamentu a pro volbu prezidenta republiky mají kandidující volební strany a kandidáti za rovných podmínek k dispozici vysílací čas v České televizi a Českém rozhlase.

Způsob hlasování – dodání hlasovacích lístků voličům je úkolem starosty, který zajistí, aby hlasovací lístky byly dodány všem voličům nejpozději 3 dny přede dnem voleb. Před samotným zahájením hlasování předseda komise zkontroluje, zda je volební místnost vybavena podle volebního zákona, a poté před ostatními členy komise volební schránky zapečetí. Volič hlasuje osobně, zastoupení není přípustné. Po příchodu do volební místnosti volič přistoupí ke komisi a prokáže svou totožnost. Komise vyznačí ve výpisu ze seznamu,

že volič přišel hlasovat a vydá voliči úřední obálku, popřípadě hlasovací lístky. Volič vstoupí do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků, kde vybere hlasovací lístek, který si sám zvolil, případně ho upraví, podle ustanovení v jednotlivých volebních zákonech. Volič hlasuje tak, že před zraky členů komise vloží úřední obálku se zvoleným hlasovacím lístkem do volební schránky. Je tak zajištěno, aby každý volič vhodil do volební schránky nejvýše jeden hlas. Obálky s více než jedním hlasovacím lístkem se při sčítání vyřadí, stejně jako hlasovací lístky vhozené bez obálky.

Volební zákony ovšem pamatují i na situace, kdy volič může požádat ze závažných důvodů, o hlasování mimo volební místnost. Komise v takovém případě vyšle k voliči 2 své členy s přenosnou volební schránkou, úřední obálkou a hlasovacími lístky. Při hlasování musí být zachována tajnost hlasování.

Zjišťování volebních výsledků – způsob hlasování společně s dopady na výpočet hlasů pro jednotlivé volební strany a kandidáty se liší podle druhu voleb a ustanovení v jednotlivých volebních zákonech.

Po ukončení hlasování, podle jednotlivých ustanovení volebních zákonů, komise všechny platné hlasy sečte a zjistí počet odevzdaných hlasů pro každého kandidáta a každou volební stranu. Podepsaný zápis o průběhu a výsledku hlasování zašle Českému statistickému úřadu ke zpracování a na základě zjištěných výsledků Státní volební komise vyhlásí a uveřejní výsledky voleb.

Hlasy pro kandidáty se započítávají následovně: jsou-li označeni jen jednotliví kandidáti kterékoliv volební strany, obdrží hlas každý z označených, je-li označena jen volební strana, každý kandidát této volební strany obdrží hlas (nejvýše však tolik kandidátů dle pořadí v hlasovacího lístku, kolik činí počet volených členů zastupitelstva), je-li označena volební strana a zároveň jednotliví kandidáti ostatních volebních stran, obdrží nejdříve hlas každý jednotlivě označený kandidát a poté v pořadí dle hlasovacího lístku tolik kandidátů označené volební strany, kolik činí rozdíl počtu volených členů zastupitelstva a počtu jednotlivě označených kandidátů.

Pro určení zvolených volebních stran se zjistí celkový počet platných hlasů pro všechny kandidátní listiny a následně se určí počet mandátů, který připadne jednotlivým volebním stranám. Mandáty primárně připadnou kandidátům podle pořadí na kandidátní listině zvolených volebních stran. Kandidát se může dostat

do čela kandidátní listiny, ale nejdříve se u každé volební strany zjistí průměrný počet odevzdaných hlasů na jednoho kandidáta. Získal-li některý z kandidátů 5 % a více, dostává se do čela kandidátní listiny, pokud je takových kandidátů více, rozhoduje jejich pořadí podle nejvyššího počtu získaných hlasů.⁶⁶

7.2 Předčasné volby, opakované volby, doplňovací volby a další

Předčasné volby – se konají v případě rozpuštění Poslanecké sněmovny prezidentem republiky podle článku 35 Ústavy. Senát nelze rozpustit.

Opakované volby, resp. opakované hlasování – se konají, pokud nebyl žádný z kandidátů ve volebním obvodu zvolen, nebo shledá-li soud návrh na neplatnost voleb opodstatněným, podle § 79 zákona o volbách do Parlamentu České republiky, popřípadě z důvodu, že volby nebyly řádně provedeny. Vyhlašuje je prezident republiky.

Doplňovací volby – se podle § 80 volebního zákona týkají pouze senátorů. Vyhlašuje je prezident republiky v příslušném volebním obvodu, kde z jakéhokoliv důvodu zanikl v průběhu volebního období mandát senátora. V doplňovacích volbách je senátor volen pouze na zbytek volebního období, které původně příslušelo zvolenému senátoru, jehož mandát zanikl. V posledním roce před uplynutím volebního období senátora se již doplňovací volby nekonají. Na uvolněná místa poslanců nastupují náhradníci podle § 54 zákona o volbách do Parlamentu České republiky a zákona o volbách do Evropského parlamentu (doplňovací volby není nutno konat).

Nová volba a opakovaná volba prezidenta republiky – se koná, nedošlo-li ke zvolení prezidenta republiky, nebo zvolený kandidát odmítl složit slib, složil slib s výhradou, či před složením slibu zemřel. Opakovaná volba prezidenta republiky se koná, shledá-li soud návrh na neplatnost volby prezidenta republiky opodstatněným, podle § 66 zákona o volbě prezidenta republiky, popřípadě z důvodu, že volby nebyly řádně provedeny. Vyhlašuje předseda Senátu.

Dodatečné volby, dodatečné hlasování – se konají z důvodu nezvolení zastupitelstva kraje, protože počet získaných mandátů nedosahuje alespoň poloviny počtu členů zastupitelstva kraje, nebo shledá-li soud návrh

⁶⁶ *Co se děje s odevzdaným hlasem voliče* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/co-se-deje-s-odevzdanym-hlasem-volice.aspx>. [citováno 2024-01-03].

na neplatnost hlasování či voleb opodstatněný, podle § 53 zákona o volbách do zastupitelstev krajů, popřípadě z důvodu, že volby nebyly řádně provedeny. Vyhlašuje je ministr vnitra.

Dodatečné volby, opakované volby a opakované hlasování – se konají z důvodu nezvolení zastupitelstva obce, protože soud shledal návrh na neplatnost hlasování či voleb opodstatněný, podle § 60 zákona o volbách do zastupitelstev obcí, popřípadě z důvodu, že volby nebyly řádně provedeny, nebo souhrnný počet kandidátů nedosahuje nadpoloviční většiny počtu členů zastupitelstva obce, který má být volen, nebo komise neodevzdala zápis o průběhu a výsledku hlasování. Vyhlašuje je ministr vnitra.

7.3 Zánik mandátu

Mandát poslance nebo senátora Parlamentu České republiky zaniká podle článku 25 Ústavy v případě odepření složení slibu či složení slibu s výhradou, uplynutím volebního období, vzdáním se mandátu, ztrátou volitelnosti, u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny, vznikem neslučitelnosti funkcí podle článku 22 Ústavy a vzhledem k osobní povaze zaniká přirozeně mandát úmrtím poslance či senátora.

K uvolnění funkce prezidenta republiky před skončením volebního období může dojít úmrtím, vzdáním se úřadu, podle článku 61 Ústavy, do rukou předsedy Senátu (abdikací) a výrokem Ústavního soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. g) Ústavy o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2 Ústavy. Odmítne-li prezident republiky složení slibu či složení slibu s výhradou, hledí se na něho, podle článku 60 Ústavy, jako by nebyl zvolen.

Mandát člena zastupitelstva kraje zaniká, podle § 48 odst. 2 a odst. 3 volebního zákona, ukončením hlasování ve druhý den voleb, případně nových voleb do zastupitelstva kraje, odmítnutím složení slibu či složení slibu s výhradou, nebo okamžikem, kdy hejtman obdrží písemné oznámení o odstoupení (toto již nelze vzít zpět), dále neslučitelností funkcí, ztrátou volitelnosti, pravomocným rozhodnutím soudu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo úmrtím.

Mandát člena zastupitelstva obce zaniká, podle § 55 odst. 2 a odst. 3 volebního zákona, odmítnutím složení slibu či složení slibu s výhradou, nebo

dnem, kdy starosta, primátor či hejtman obdrží písemnou rezignaci (toto již nelze vzít zpět), dále dnem voleb, dnem sloučení obcí či připojení obce k jiné obci, dále neslučitelností funkcí, ztrátou volitelnosti, pravomocným rozhodnutím soudu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo úmrtím.

Mandát poslance Evropského parlamentu zaniká, podle § 52 odst. 2 volebního zákona, ztrátou volitelnosti, dodatečným obdržením informace od členského státu původu o zbavení práva být volen, nebo uplynutím funkčního období, vzdáním se mandátu, vznikem neslučitelnosti funkcí nebo úmrtím.

8 Soudní přezkoumávání výsledků voleb

Zárukou svobodných voleb je mimo jiné možnost jejich soudního přezkumu, který je garantován i podle článku 4 Ústavy. Soudy hrají při kontrole volebního procesu důležitou roli už ve fázi před vlastním hlasováním, kdy se u nich lze domáhat soudní ochrany, podle § 88 až § 91 zákona soudní řád správní, ve věcech registrace kandidátní listiny či přihlášek k registraci a ve věcech seznamů voličů. Zároveň jsou povolány k přezkumu výsledků voleb po jejich vyhlášení a k ochraně ve věcech zániku mandátu.

Nejvyšší správní soud je věcně příslušný k řízení o neplatnosti voleb, hlasování a volby kandidáta ve volbách do Parlamentu České republiky, dále ve volbě prezidenta republiky a volbách do Evropského parlamentu, kde rozhoduje i ve věcech registrace. Ve všech ostatních věcech jsou příslušné krajské soudy.

Následně autorka blíže přiblíží jednotlivá ustanovení týkající se soudního přezkumu v jednotlivých volebních zákonech a na závěr uvede významné nálezy Ústavního soudu spojené s problematikou voleb.

Podle § 86 a § 88 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu České republiky se soudní přezkoumávání koná proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny, přihlášky k registraci, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině a proti provedení registrace kandidátní listiny či přihlášky k registraci, kdy se může nezávislý kandidát, volební strana, která podala kandidátní listinu či přihlášku k registraci a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát do 2 dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u příslušného krajského soudu.

O návrzích na neplatnost volby kandidáta, neplatnost hlasování a neplatnost voleb rozhoduje, podle § 87 a § 88 odst. 2 volebního zákona, Nejvyšší správní soud. Návrh je třeba podat nejpozději do 10 dnů po vyhlášení výsledků voleb Státní volební komisí.

Podle § 65 a § 68 zákona o volbě prezidenta republiky se soudní přezkum koná proti rozhodnutí o odmítnutí a provedení registrace kandidátní listiny, kdy se mohou navrhuující poslanci, senátoři, navrhuující občan a kandidát z kandidátní listiny do 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u Nejvyššího správní soudu.

O návrhu na neplatnost volby prezidenta republiky rozhoduje, podle § 66 a § 68 volebního zákona, Nejvyšší správní soud. Návrh je třeba podat nejpozději do 7 dnů po vyhlášení celkového výsledku volby prezidenta republiky Státní volební komisí.

Podle § 52 a § 54 zákona o volbách do zastupitelstev krajů se soudní přezkum koná proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině a proti provedení registrace, kdy se může volební strana, která podala kandidátní listinu v kraji a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát do 2 dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u příslušného krajského soudu.

O návrzích na neplatnost volby kandidáta, neplatnost hlasování a neplatnost voleb rozhoduje, podle § 53 a § 54 volebního zákona, příslušný krajský soud. Návrh je třeba podat nejpozději do 10 dnů po vyhlášení výsledků voleb do zastupitelstev krajů Státní volební komisí.

Podle § 59 odst. 2 a § 61 zákona o volbách do zastupitelstev obcí se soudní přezkum koná proti odmítnutí kandidátní listiny, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině a proti provedení registrace, kdy se může volební strana, která podala kandidátní listinu pro volby do zastupitelstva obce a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát do 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u příslušného krajského soudu.

Podle § 59 odst. 3 a § 61 zákona o volbách do zastupitelstev obcí se soudní přezkum koná proti usnesení, kterým zastupitelstvo obce vyslovilo, že mandát člena zastupitelstva obce zaniká, nebo proti obdobnému rozhodnutí ředitele krajského úřadu či ministra vnitra, kdy se může člen zastupitelstva, o jehož mandát jde či volební strana, která podala kandidátní listinu v obci do 2 pracovních dnů od doručení domáhat ochrany u příslušného krajského soudu podáním návrhu na zrušení daného usnesení. Návrh má odkladný účinek.

O návrzích na neplatnost volby kandidáta, neplatnost hlasování a neplatnost voleb rozhoduje, podle § 60 a § 61 volebního zákona, příslušný krajský soud. Návrh je třeba podat nejpozději do 10 dnů po vyhlášení výsledků voleb do zastupitelstev obcí Státní volební komisí.

Podle § 56 a § 58 odst. 1 zákona o volbách do Evropského parlamentu se soudní přezkum koná proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny, škrtnutí

kandidáta na kandidátní listině a registraci kandidátní listiny, kdy se může volební strana, která podala kandidátní listinu, a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát do 2 dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u Nejvyššího správního soudu České republiky.

O návrhu na neplatnost volby kandidáta, rozhoduje, podle § 57 a § 58 odst. 1 volebního zákona, Nejvyšší správní soud České republiky. Návrh je třeba podat nejpozději do 10 dnů po vyhlášení výsledků voleb Státní volební komisí.

K řízení ve věcech chyb či nedostatků ve stálých seznamech voličů nebo ve zvláštních seznamech voličů je příslušný krajský soud.

Proti rozhodnutí příslušných obecných soudů nejsou přípustné opravné prostředky, ale vzhledem k tomu, že právo volit a být volen patří mezi základní ústavně zaručená práva, lze rozhodnutí příslušných obecných soudů napadnout ústavní stížností u Ústavního soudu podle § 72 zákona o Ústavním soudu.

Typické použití článku 22 Listiny nalezneme v sérii nálezů Ústavního soudu, kterým zrušil řadu rozhodnutí volebních komisí v prvních senátních volbách (srov. nálezy II. ÚS 275/96, IV. ÚS 275/96, I. ÚS 277/96, II. ÚS 276/96, III. ÚS 276/96 a další). Volební komise tehdy odmítaly přihlášky kandidátů z formálních důvodů, na nedostatky neupozornily, ač k tomu byly ze zákona povinny. Jednalo se například o doložení státního občanství pouze občanským průkazem, rodné číslo bylo neúplné a uvedené pouze na jednom dokumentu apod. Ústavní soud ve většině případů kandidátům vyhověl.

Nejvyšší správní soud rozhodoval ve věci registrace kandidátních listin Jany Bobošíkové, Vladimíra Dlouhého a Tomia Okamury při první přímé volbě prezidenta, kdy Ministerstvo vnitra chybně posoudilo podmínku petice s 50 000 podpisy oprávněných voličů u těchto kandidátů na prezidenta republiky. Při správném počítání by Jana Bobošíková danou podmínku splnila, proto Nejvyšší správní soud usnesením Vol 13/2012 rozhodnutí ministerstva zrušil a uložil mu kandidátku zaregistrovat. Zbývajícím kandidátům, i při správném počítání hlasy chyběly, návrhy usnesením Vol 11/2012 a Vol 12/2012 zamítl. Tomio Okamura ještě proti usnesení podal ústavní stížnost, která však byla nálezem Pl. ÚS 27/12 dne 10. ledna 2013 zamítnuta. Nejvyšší správní soud a Ústavní soud zákon o volbě prezidenta republiky podrobily kritice za to, že neumožňuje překontrolovat pravost podpisů.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 57/10 týkající se volební kampaně při volbách do zastupitelstva obce Krupka na Teplicku. Je významným nálezem, který se ostře vyslovil proti praxi nakupování voličských hlasů a svážení voličů do volebních místností, a to následovně: „*Smyslem voleb do obecního zastupitelstva není dražba funkcí v obecní samosprávě, ale vyjádření nezávislé vůle voličů při výběru kandidátů. Vůle voliče, který je zkorumpován, není nezávislá.*“⁶⁷ Daným nálezem byla vyslovena neplatnost voleb, které se musely opakovat. Důvodem pro neplatnost voleb může být i účelové přihlašování většího počtu voličů k trvalému pobytu v obci těsně před volbami, jako tomu bylo při volbách do zastupitelstva obce Karlova Studánka (srov. nález Pl. ÚS 6/11).

Ústavní soud několikrát posuzoval, zda volební systém voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky je v souladu s ústavními zásadami rovného volebního práva a poměrného zastoupení. V nálezu Pl. ÚS 25/96 zamítl Ústavní soud volební stížnost Demokratické unie, která napadla pětiprocentní uzavírací klauzuli jako protiústavní omezení rovného volebního práva. Ústavní soud v nálezu uvedl, že pětiprocentní uzavírací klauzule sice omezuje princip poměrného systému, ale ne takovou měrou, aby ohrozila demokratickou povahu voleb.

V roce 2000 ODS a ČSSD prosadily novelou (zákon č. 204/2000 Sb.) zákona o volbách do Parlamentu České republiky volební systém s 35 volebními kraji a modifikovanou d'Hondtovou metodou volebního dělitele. Toto ustanovení bylo z důvodu nerovnosti, ještě před nabytím účinnosti, zrušeno Ústavním soudem na návrh prezidenta Václava Havla nálezem Pl. ÚS 42/2000 (č. 64/2001 Sb.). Nastolený volební systém byl shledán Ústavním soudem jako neústavní, nevyhovující ústavně stanovenému principu poměrného zastoupení. Parlament České republiky na nález Ústavního soudu reagoval zakotvením systému 14 volebních krajů a klasické d'Hondtovy metody. Tento systém shledal Ústavní soud v usnesení Pl. ÚS 57/2006 jako ústavně konformním. Taktéž ustanovení o kauci do Poslanecké sněmovny bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu č. 64/2001 Sb. Novela (zákon č. 37/2002 Sb.) zákona o volbách do Parlamentu České republiky zavedla příspěvek na volební náklady ve výši 15 000 Kč

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 01. 2011, *Komunální volby v Krupce – nepřipustnost uplácení voličů při volbách do zastupitelstev obcí*, sp. zn. Pl.ÚS 57/10, s. 7.

na každý volební kraj (předtím musela každá volební strana, složit do 3 dnů kauci 40 000 Kč ve všech volebních krajích, v nichž byla kandidátní listina zaregistrována, to byla podmínka pro tisk hlasovacích lístků příslušné volební strany).

Ústavní soud začátkem roku 2021, na návrh 21 senátorů týkající se zákona o volbách do Parlamentu České republiky, rozhodl nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 44/17 o zrušení zákonem upravených pravidel pro přidělení mandátů krajům, vstupní a aditivní klauzuli, volební formulí a počtu skrutinií. Podle názoru Ústavního soudu dosavadní zákonná úprava celkově odporovala Ústavou upravené zásadě poměrného zastoupení ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a požadavku na volnou soutěž politických stran a rovnost hlasů. V reakci na uvedený nález Ústavního soudu schválila dne 29. dubna 2021 Poslanecká sněmovna novelu (zákon č. 189/2021 Sb.) zákona o volbách do Parlamentu České republiky s účinností od 1. července 2021, což již autorka podrobněji rozepsala v podkapitole 3.1.

9 Problémy a překážky současného volebního práva v České republice

Volební právo patří mezi nezadatelná lidská práva, která jsou výdobytkem civilizace a výsledkem kulturního vývoje. Naplnění lidských práv vyžaduje aktivní politickou, ekonomickou, sociální a ekologickou činnost a součástí této aktivity je i tvorba zákonů, které napomáhají realizovat lidská práva. To vše platí i o volebním právu, kdy samotná „přirozená“ podstata volebního práva je spojena se zavedením reprezentativní demokracie. Volební právo je zabezpečováno řadou technických opatření, může být vykonáváno jen v určitém místě, v určité pospolitosti a v přesně vymezeném čase, podle dodatečných pravidel. Jedná se sice o právo jednotlivce, ale jako právo směřující ke konkrétnímu užítku má vlastně kolektivní povahu, kdy volební výsledek je propočítáván jako hromadný projev vůle voličů, který je v čase a prostoru koordinovaný.⁶⁸

Autorka uvedla v 5 kapitole důležité mezinárodní a vnitrostátní dokumenty o ochraně lidských práv, ze kterých Česká republika vychází. Nejedná se však o práva neomezená, existují různá omezení či problémy, které volební právo v České republice ovlivňují. V následujících podkapitolách se jimi bude autorka blíže zabývat.

9.1 Překážky ve výkonu volebního práva

Překážky ve výkonu volebního práva nutno odlišit od censů. Volič, u kterého takové překážky nastanou je stále subjektem volebního práva, nejde proto o volební census, ale nemůže toto právo vykonávat. Předpokládá se ovšem, že do budoucna tyto překážky odpadnou a volič se bude opět moci voleb účastnit. Překážky ve výkonu volebního práva jsou uvedeny v jednotlivých ustanoveních volebních zákonů, rozumí se jimi např. omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, či ochrany zdraví lidu a výkon služby vojáka v zahraničí.

Omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva je zákonná překážka bránící voliči hlasovat ve volbách nebo být volen. Toto omezení je možné pouze v případě, pokud tak rozhodl soud, a to výslovně výrokem soudního rozhodnutí.

⁶⁸ KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 91-93.

Obecní úřad v místě trvalého pobytu voliče musí soudní rozhodnutí o omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva zaznamenat do stálého seznamu voličů. Překážka je uvedena i ve výpisu ze seznamu voličů, kterou obdrží komise ve dnech voleb, a tím je zajištěna nemožnost voliči hlasovat. Nicméně jak se v praxi ukazuje, v některých případech obecní úřady o dané překážce nejsou vůbec informováni, a proto Ministerstvo vnitra doporučuje občanům, případně opatrovníkům kontaktovat před konáním voleb obecní úřad s žádostí o kontrolu údajů o voliči v seznamu voličů a v případě nesrovnalostí o nápravu.⁶⁹

Poněkud problematičtější je ustanovení zákona o volbách do zastupitelstev obcí, podle něhož je překážkou výkonu volebního práva také služba vojáka z povolání v zahraničí. Proč by se voják konající službu v zahraničí (vyslání do zahraniční operace, na zahraniční pracoviště či do vzdělávacího zahraničního kurzu) nemohl voleb do zastupitelstev obcí účastnit v případě, že bude v den voleb shodou okolností v místě svého trvalého pobytu, např. na dovolené či během služební cesty nebo služebního volna.

Ve volbách do zastupitelstev krajů a obcí je další překážkou omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, kdy se odsouzený volič, nemůže účastnit voleb v řádném volebním okrsku dle místa trvalého pobytu. U voliče, který vykonává delší trest odnětí svobody ve věznici, nelze předpokládat stejnou míru informovanosti o dění v kraji či obci jako u ostatních voličů, ale krátkodobý trest odnětí svobody ve věznici, by snad nemusel být překážkou.

9.2 Problematika rovnosti volebního práva

Rozlišujeme tři základní sféry rovnosti volebního práva a dva doplňující požadavky. První sférou je rovnost hlasů, kdy má každý volič jeden hlas. Současná právní úprava umožňuje voliči s bydlištěm mimo území České republiky, účastnit se kterýchkoliv voleb do Senátu, zatímco volič na území České republiky hlasuje jen jednou za 6 let. Druhou sférou je rovnost váhy hlasu tzn. rovnoměrné rozdělení mandátů mezi volební obvody, kdy určitá míra nerovnosti je přijatelná. Třetí sférou je rovnost příležitostí, která musí být

⁶⁹ *Omezení svéprávnosti ve výkonu volebního práva* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/omezeni-svepravnosti-ve-vykonu-volebniho-prava.aspx>. [citováno 2024-02-11].

garantována všem volebním stranám a kandidátům. Neutralita veřejné moci je důležitým předpokladem, především pokud jde o volební kampaň, přístup médií a v neposlední řadě i financování volebních stran a volebních kampaní z veřejných prostředků. Požadavkem je rovné zacházení s volebními stranami a kandidáty reprezentující národnostní menšiny.⁷⁰

Pro zachování rovnosti hlasů musí na každý mandát připadnout přibližně stejný počet hlasů. Většinový volební systém lze charakterizovat rčením: vítěz bere vše, což v jednomandátových volebních obvodech znamená, že hlasy pro ostatní kandidáty propadnou, a proto musí být podmínky rovnosti uplatněny již při rozdělování území.

Stále diskutovaným problémem je při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky používaný poměrný volební systém, kde nedílnou součástí rovnosti váhy hlasu je princip proporcionality, který se uskutečňuje přepočítáváním odevzdaných hlasů na získané mandáty prostřednictvím volební formule. Česká republika je rozdělena do 14 volebních krajů, které jsou různé velké. Ve Středočeském kraji v roce 2021 bylo rozděleno celkem 26 mandátů, zatím co v Karlovarském kraji pouze 5 mandátů, což způsobuje značnou disproporci. Předchozí D'Hondtova metodu, která významně zvýhodňovala nejúspěšnější volební strany, nahradila současná tzv. Imperialiho kvóta, která sice také mírně zvýhodňuje úspěšnější volební strany, ale už v mnohem menší míře.

K současným problémům rovného volebního práva také patří skutečnost, že volební strany, prostřednictvím zejména veřejnoprávních sdělovacích prostředků, často ovlivňují či zastrášují voliče, podávají nepravdivé výsledky voleb či průzkumů a snaží se měnit zákonná pravidla voleb do jednotlivých volebních institutů. Tím vším následně dochází ke zkreslení volebních výsledků.

Dalším problémem je skutečnost ovlivňování výsledků voleb zapříčiněné např. účelovým přihlašování většního počtu voličů k trvalému pobytu, ovlivňování potenciálních voličů přes sociální sítě či neetickou volební kampaní převážně při volbách do zastupitelstev krajů a obcí. Vzniklou situaci lze řešit zvýšenou informovaností voličů.

⁷⁰ ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-734-8, s. 35-44.

Rovněž vztah volebního práva k příspěvkům na volební náklady a kauce spojené s vytištěním volebních lístků jsou dalším důležitým problémem. Ústavní soud se opakovaně touto otázkou zabýval. V případě voleb do Poslanecké sněmovny se jedná o nevratný příspěvek, u voleb do Senátu o kauci, která se vrací při dosažení určitého volebního výsledku.

Podpisy voličů vyjadřující podporu k zaregistrování určité kandidátní listiny je další problémem rovnosti volebního práva. Předložení petic s různým počtem podpisů oprávněných voličů, které některé volební zákony požadují, by se dalo vnímat jako určitá nerovnost mezi nezávislým kandidátem a kandidátem, kterého navrhuje volební strana, poslanci či senátoři.

Gerrymandering (někdy také nazývaný jako volební geometrie) je otázka, která souvisí rovněž s problematikou rovnosti volebního práva. Převážně ve většinovém systému se projevuje jeho nebezpečí, kdy musí být zajištěno, aby velikost volebních obvodů co do počtu obyvatel byla zhruba stejně lidnatá. Částečně v poměrném volebním systému při použití velmi malých volebních obvodů, kdy počet mandátů odpovídá voličské účasti v daném obvodu. Podstatou zde je záměrná manipulace s hranicemi volebních obvodů, která má za následek zvýhodnění určitých volebních stran či kandidátů. V České republice je riziko gerrymanderingu minimální, vzhledem ke skutečnosti, že hranice volebních obvodů jsou pevně stanoveny zákonem. Zcela vyloučen je ve volbách do zastupitelstev krajů a obcí a do Evropského parlamentu.

9.3 Jak zvýšit volební účast

Důležitá je otázka faktorů, které volební účast do značné míry ovlivňují. Při každých volbách do jednotlivých volebních institutů se zaznamenává volební účast, přičemž právě volební účast je velice odlišná. Veřejnost vnímá jednotlivé volby za různě důležité a nemalou roli zde také hraje socioekonomický status. Také velice často veřejnost ovlivňuje i politické dění či situace v České republice. Skutečností ovšem je, že volební účast se stále snižuje. Okolnosti, které to zapříčiňují, mohou být např. nedobrovolné důvody v podobě nemoci, nedostatku času, neschopnosti dopravy, či nedůvěra, lhostejnost a neochota k volbám samotným. Například volby do Senátu jsou dlouhodobě poznamenány

nízkou volební účastí, kdy příčinou může být nízká prestiž Senátu mezi voliči, kteří jej považují za zbytečnou instituci.

Následně autorka uvede možné varianty ke zvýšení volební účasti s jejich výhodami a nevýhodami.

V současné době je velmi diskutovaná novela zákona o volbách do Parlamentu České republiky a zákona o volbě prezidenta republiky na zavedení korespondenční volby právě pro prezidentské a parlamentní volby. Korespondenční hlasování sebou ovšem přináší nejen výhody, ale i rizika v podobě značné finanční náročnosti a menší transparentnosti voleb. U voleb, s velmi nízkou volební účastí např. volby do Senátu, by korespondenční hlasování mohlo vést k vyvolání pochyb o hlasování. Výhoda korespondenčního hlasování by dávala smysl minimálně u voličů, kteří žijí nebo studují mimo území České republiky, neboť ambasády bývají pro voliče časově náročnou zajišťkou, kdy účast ve volbách vyžadovala cestovat na mnohdy značně vzdálené zastupitelské úřady. Umožněním korespondenčního hlasování např. do Senátu by ovšem znamenalo narušení principu tajnosti voleb, při třídění hlasů do volebních okrsků. Hlasování jako záruka svobodných voleb, by mělo probíhat v prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků. U prezidentských voleb je rovnost hlasů plošná, tam by to nehrozilo.

U online hlasování nelze s určitostí říci, zda opravdu hlasuje daný volič, volby by tudíž nebyly transparentní.

Nejefektivnějším způsobem zvýšení volební účasti by mohlo být zavedení povinné volební účasti, jako tomu bylo v minulosti. Tento způsob ale popírá právo na svobodné rozhodování voličů. Se zavedením povinné volební účasti by musela být také stanovena sankce při nesplnění takové povinnosti. Začalo by docházet k protestům. Voliči by hlasovali namátkově, odevzdávali neplatné hlasy, nebo hlasovali pro radikálnější strany.

Dalším možným způsobem ke zvýšení volební účasti by mohlo být zavedení hlasování s předstihem a jednodenní volby s prodloužením doby otevření volebních místností. Zkrácení voleb ze dvou dnů na jeden by značně urychlilo výsledné sčítání hlasů a nevznikaly by pochybnosti, zda je volební místnost řádně zabezpečená a co se děje s volební schránkou přes noc. Hlasovací dny pro hlasování s předstihem by mohly být uprostřed týdne a pro

jednodenní volby by mohly probíhat např. v pátek, což by také mohlo přilákat vyšší počet voličů k volbám.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo popsat volební právo v České republice v jednotlivých volebních institucích, upozornit na rozličnost průběhu a způsobu hlasování a na problematiku spojenou s volebním právem.

Volební právo je jednou ze základních složek demokratického státu. Volby jsou nevyhnutelnou součástí politického života, představují nástroj výběru politických představitelů, zástupců či delegátů, dávají průchod vůli jednotlivce a naplňují tak lidská práva být autonomní osobnost a podílet se na společenské samosprávě. Právní řád České republiky nemá v sobě zakotvený univerzální volební zákon. Jednotlivé volební instituty mají své vlastní volební zákony upravující podmínky výkonu volebního práva. Autorka svou prací chtěla blíže poukázat a přiblížit jednotlivé podmínky volebního práva v jednotlivých volebních institucích.

První kapitola objasnila význam voleb, jak se na volby nahlíží, co samotný pojem volby značí a především úkol volebního práva.

Následující kapitola byla zaměřena na všeobecně uznávané principy volebního práva, kdy bez zajištění svobody voleb by záruka jakýchkoliv dalších principů neměla význam. Svobodné a nezávislé volby nejsou i nadále v některých částech světa samozřejmostí. Právě proto je důležité si uvědomit, jaké kvality musí volby splňovat, abychom je mohli považovat za svobodné a nezávislé.

Volební systémy představují pravidla, která umožňují na základě dosažených počtů volebních hlasů rozdělovat mandáty mezi politické strany nebo jednotlivé kandidáty. Autorka v této kapitole popsala rozdíl mezi volebním systémem většinovým a poměrným volebním systémem. Primárně se zaměřila na volební systém do Parlamentu České republiky, uvedla, ve kterých volbách se jednotlivé volební systémy uplatňují a na základě čeho jsou následně politickým stranám či kandidátům přerozdělovány mandáty. Okrajově uvedla rozdíly ve volebních systémech v ostatních volbách.

Autorka práce shledává významný přínos diplomové práce právě v těchto dvou kapitolách.

Samostatná a vcelku obsáhlá kapitola byla věnována historickému vývoji volebního práva, kde autorka popsala vývoj volebního práva v českých zemích

od poloviny 19. století, kdy v roce 1848 proběhly první volby. Tato doba znamenala zrod moderní politické kultury. Následovaly důležité historické mezníky ve vývoji volebního práva v období první Československé republiky, dále v období komunistického režimu, kdy došlo v Československé republice k převzetí moci komunistickou stranou a volební zákony byly postupně měněny ve prospěch daného politického režimu. Zhroucením komunistického systému nastal počátek procesu změn volebních zákonů spojený s vývojem a následným vznikem České republiky. Autorka uvedla, do jaké míry ovlivnil historický vývoj volebního práva současnost. V této kapitole shledává autorka značný přínos diplomové práce převážně v souvislosti s vývojem volebního práva v České republice.

Mezinárodními dokumenty upravující ochranu lidských práv se autorka zabývala v následující kapitole společně s dokumenty upravujícími ochranu volebního práva v České republice.

Další samostatná a vcelku obsáhlá kapitola byla věnována aktivnímu a pasivnímu volebnímu právu v České republice, kde autorka krátce popsala dané pojmy a v podkapitolách více přiblížila jednotlivé podmínky volebního práva stejně jako způsob vyhlášení a průběh voleb do jednotlivých volebních institutů. Autorka práce i v této kapitole shledává největší přínos diplomové práce.

Následující kapitola byla zaměřena na organizaci voleb v České republice a byly představeny důležité instrumenty s organizací související. Autorka blíže přiblížila seznamy voličů, voličský průkaz, volební kraje, obvody a okrsky, popsala volební orgány s jejich působností a následně se zaměřila na způsob hlasování ve dnech voleb, volební kampaň a činnost komise po ukončení hlasování. Krátce zmínila volby předčasné, opakované, doplňovací a zánik mandátu.

V kapitole „Soudní přezkoumávání výsledků voleb“ se autorka zaměřila na jednotlivá ustanovení týkající se soudního přezkumu v jednotlivých volebních zákonech a uvedla významné nálezy Ústavního soudu spojené s problematikou voleb.

Poslední kapitola byla zaměřena na problémy a překážky současného volebního práva, které volební právo v České republice do značné míry ovlivňují. Autorka zmínila některé zákonné překážky ve výkonu volebního práva,

problematiku rovnosti volebního práva a zabývala se otázkou zvýšení volební účasti.

Cílem této diplomové práce bylo popsat volební právo v České republice v jednotlivých volebních institutech, upozornit na rozličnost průběhu a způsobu hlasování a na problematiku spojenou s volebním právem.

Práce podala ucelený obraz o volebním právu v České republice, popsala jednotlivé principy volebního práva, volební systémy, aktivní a pasivní volební právo, organizaci voleb, soudní přezkoumávání výsledků voleb a problémy či překážky současného volebního práva v České republice a na místě je konstatovat, že cíle této práce bylo dosaženo.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] ANTOŠ, Marek, WINTR, Jan (eds.). *Volby a volební systémy*. Praha: Leges, 2021. 182 s. ISBN 978-80-7502-575-3.
- [2] ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008. 191 s. ISBN 978-80-7201-734-8.
- [3] BARTOŇ, Michal, KRATOCHVÍL, Jan, KOPA, Martin, TOMOSZEK, Maxim, JIRÁSEK, Jiří, SVAČEK, Ondřej. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. 608 s. ISBN 978-80-7502-128-1.
- [4] DANICS, Štefan, DUBSKÝ, Josef, URBAN, Lukáš. *Základy sociologie a politologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 358 s. ISBN 978-80-7380-751-1.
- [5] GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.
- [6] KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.
- [7] WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 286 s. ISBN 978-80-7380-730-6.

Časopisecké články

- [1] FILIP, Jan. *Volební právo ČR z hlediska zkušeností voleb do Poslanecké sněmovny* [online]. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, roč. 1996, č. 3. ISBN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/9313/8777>. [citováno 2023-08-04].

Zákonná úprava

- [1] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., *o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod* v posledním znění.
- [2] Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48, *Všeobecná deklarace lidských práv* v posledním znění.
- [3] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky* v posledním znění.

- [4] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění.
- [5] Vyhláška Ministerstva financí č. 396/2003 Sb., *kteou se stanoví bližší podmínky způsobu složení a vrácení kauce a složení a vrácení příspěvku na volební náklady v souvislosti s konáním voleb do Parlamentu České republiky* v posledním znění.
- [6] Vyhláška Ministerstva vnitra č. 294/2012 Sb., *o provedení některých ustanovení zákona o volbě prezidenta republiky* v posledním znění.
- [7] Vyhláška Ministerstva vnitra č. 233/2000 Sb., *o provedení některých ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 212/1996 Sb., nálezu Ústavního soudu uveřejněného pod č. 243/1999 Sb. a zákona č. 204/2000 Sb.* v posledním znění.
- [8] Vyhláška Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb., *o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [9] Vyhláška Ministerstva vnitra č. 59/2002 Sb., *o provedení některých ustanovení zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [10] Vyhláška Ministerstva vnitra č. 409/2003 Sb., *k provedení zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [11] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., *o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* v posledním znění.
- [12] Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 118/2006 Sb., *kteou se určují zastupitelské úřady, kterým budou při volbách do Poslanecké sněmovny hlasovací lístky dodány, a zastupitelské úřady, kterým bude hlasovací lístek zaslán k vytištění nebo rozmnožení přenosovou technikou* v posledním znění.
- [13] Zákon č. 275/2012 Sb., *o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)* v posledním znění.

- [14] Zákon č. 247/1995 Sb., *o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů* v posledním znění.
- [15] Zákon č. 130/2000 Sb., *o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [16] Zákon č. 491/2001 Sb., *o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [17] Zákon č. 62/2003 Sb., *o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů* v posledním znění.
- [18] Zákon č. 150/2002 Sb., *soudní řád správní* v posledním znění.
- [19] Zákon č. 182/1993 Sb., *o Ústavním soudu* v posledním znění

Judikatura

- [1] Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 1996, *K otázce svobodné soutěže politických sil v demokratické společnosti*, sp. zn. II.ÚS 276/96.
- [2] Nález Ústavního soudu ze dne 15. 10. 1996, *Svobodná soutěž politických sil*, sp. zn. II.ÚS 275/96.
- [3] Nález Ústavního soudu ze dne 15. 10. 1996, *Svobodná soutěž politických sil*, sp. zn. IV.ÚS 275/96.
- [4] Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 1996, *Volební právo*, sp. zn. I.ÚS 277/96.
- [5] Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 1996, *Svobodná soutěž politických sil*, sp. zn. III.ÚS 276/96.
- [6] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2012, *Volba prezidenta republiky: registrace kandidátní listiny*, čj. Vol 13/2012.
- [7] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2012, *Volba prezidenta republiky: lhůta k podání návrhu; kontrola petice*, čj. Vol 11/2012.
- [8] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2012, *V řízení o návrhu na vydání rozhodnutí o povinnosti registrovat kandidátní listinu*, čj. Vol 12/2012.
- [9] Nález Ústavního soudu ze dne 10. 01. 2013, *K přímé volbě prezidenta republiky*, sp. zn. PI.ÚS 27/12.

- [10] Nález Ústavního soudu ze dne 18. 01. 2011, *Komunální volby v Krupce – nepřípustnost uplácení voličů při volbách do zastupitelstev obcí*, sp. zn. Pl.ÚS 57/10.
- [11] Nález Ústavního soudu ze dne 04. 05. 2011, *Volby do Zastupitelstva obce Karlova Studánka v roce 2010, otázka účelového přihlašování se voličů k trvalému pobytu*, sp. zn. Pl.ÚS 6/11.
- [12] Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 1997, *Principy volebního systému ČR - ústavnost tzv. pětiprocentní klauzule při volbách do Poslanecké sněmovny*, sp. zn. Pl.ÚS 25/96.
- [13] Nález Ústavního soudu ze dne 24. 01. 2001, *Změna volebního systému*, sp. zn. Pl.ÚS 42/2000, 64/2001 Sb.
- [14] Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 04. 2009, *K ústavnosti použití D'Hondtovy metody volebního dělitele pro určení počtu získaných mandátů ve volbách do Poslanecké sněmovny při rozdělení volebního území České republiky do čtrnácti volebních krajů*, sp. zn. Pl.ÚS 57/2006.
- [15] Nález Ústavního soudu ze dne 02. 02. 2021, *Ústavnost volebního zákona (rovnost hlasů, rovnost volebního práva a rovnost šancí kandidujících volebních stran a koalic)*, sp. zn. Pl.ÚS 44/17.

Webové stránky a elektronické zdroje

- [1] *Benátská komise* [online]. Copyright © Rada Evropy, 2014. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e). [citováno 2023-09-17].
- [2] *Co se děje s odevzdaným hlasem voliče* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/co-se-deje-s-odevzdanym-hlasem-volice.aspx>. [citováno 2024-01-03].
- [3] *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>. [citováno 2023-10-02].
- [4] *Informace o Senátu Parlamentu České republiky* [online]. Copyright © Senát PČR, 2023. Dostupné z:

- https://www.senat.cz/informace/pro_verejnost/infocentrum/infocentrum_informace_o_senatu.php. [citováno 2023-08-08].
- [5] *Lidská práva* [online]. Copyright © UNIC Praha | Informační centrum OSN, 2023. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava/>. [citováno 2023-09-14].
- [6] *Metody pro přepočítání hlasů na mandáty* [online]. Copyright © Český statistický úřad, 2023. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metody_pro_prepecet_hlasu_na_mandaty. [citováno 2023-09-13].
- [7] *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. Copyright © Vláda ČR, 2009-2023. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezinumluv/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politicky-pravech-19851/>. [citováno 2023-09-14].
- [8] *Omezení svéprávnosti ve výkonu volebního práva* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/omezeni-svepravnosti-ve-vykonu-volebniho-prava.aspx>. [citováno 2024-02-11].
- [9] *Organizace a průběh voleb do PS* [online]. Copyright © Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995-2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=300>. [citováno 2023-09-06].
- [10] *Principy svobodných voleb* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/principy-a-podminky-svobodnych-a-spravedlivych-voleb/>. [citováno 2023-08-05].
- [11] *Projednávané změny volebních zákonů* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/projednavane-zmeny-volebnich-zakonu.aspx>. [citováno 2024-02-27].
- [12] *Volby do zastupitelstev krajů* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-do-zk-volby-do-zastupitelstev-kraju.aspx>. [citováno 2023-09-13].
- [13] *Volby do zastupitelstev obcí* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-do>

- zastupitelstev-obci-volby-do-zastupitelstev-obci.aspx. [citováno 2023-09-13].
- [14] *Volební systémy* [online]. Copyright © Volbiště, 2021. Dostupné z: <https://volbiste.cz/o-volbach/volebni-systemy/>. [citováno 2023-08-07].
- [15] *Volby do Evropského parlamentu a ČSÚ* [online]. Copyright © Český statistický úřad, 2023. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/volby_do_evropskeho_parlamentu_a_csu. [citováno 2023-11-06].
- [16] *Volby v ČR* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx/>. [citováno 2023-08-03].
- [17] *Voličský průkaz* [online]. Copyright © Ministerstvo vnitra České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volicsky-prukaz.aspx>. [citováno 2023-11-06].

Seznam objektů

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Počet poslanců z českých zemí v říšské radě	23
Tabulka 2 - Volby do Ústavodárného národního shromáždění, 1946	29
Tabulka 3 – Volby do Národního shromáždění, květen 1948.....	29
Tabulka 4 – Přehled volebního práva v ČR do jednotlivých volebních institutů .	45
Tabulka 5 – Počet rozdělovaných mandátů podle počtu obyvatel kraje.....	50

Seznam použitých zkratk

ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie (European Union)
ODS	Občanská demokratická strana
OSN	Organizace spojených národů (United Nations Organization)